

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΥΠΡΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

DR WILLIAM MALLINSON

Κείμενο: Dr William Mallinson

Τίτλος Πρωτοτύπου: *Cyprus A Historical Overview*

(Πρώτη Αγγλική Έκδοση 2008)

Επιμέλεια Έκδοσης: Μίλτος Μιλτιάδου, Αγγελική Νικολαΐδου

Απόδοση στα ελληνικά: Δανάη Δελή

Σχεδιασμός: Άννα Θεοδοσίου

Απαγορεύεται αυστηρά η πώληση ή οποιαδήποτε άλλη εμπορική εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους της παρούσας έκδοσης.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση αποσπασμάτων με την προϋπόθεση της αναφοράς στην πηγή.

Οι εκδόσεις του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών διατίθενται δωρεάν.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος	5	
Εισαγωγή	7	
<hr/>		
Αρχαιότητα		
	Νεολιθική Εποχή (8200–3900 π.Χ.)	8
	Χαλκολιθική Εποχή (3900–2500 π.Χ.)	9
	Εποχή του Χαλκού (2500–1050 π.Χ.)	9
	Ανταγωνιστικές επιρροές (1050–333 π.Χ.)	10
	Από τον Μέγα Αλέξανδρο στους Ρωμαίους	11
<hr/>		
Μεσαίωνας		
	Βυζαντινή Εποχή (330–1191 μ.Χ.)	12
	Περίοδος της Φραγκοκρατίας (1192–1489)	13
<hr/>		
Νεότεροι Χρόνοι		
	Βενετοκρατία (1489–1571)	14
	Οθωμανική κυριαρχία (1571–1878)	16
	Ελληνική Ανεξαρτησία	18
	Βρετανική κυριαρχία (1878–1960)	19
	Το απελευθερωτικό κίνημα	21
	Ανεξαρτησία: Η Κυπριακή Δημοκρατία (1960)	24
	Η κρίση του 1963–64	26
	Η κρίση του 1967	28
	Διακοινοτικές διαπραγματεύσεις (1968–1974)	29
	Η τουρκική εισβολή (1974)	30
	Προσχώρηση στην ΕΕ (2004)	34
	Παρόν και μέλλον	36
	Συμπεράσματα	37
<hr/>		
	Χρονολόγιο	38

ΚΥΠΡΟΣ

ΚΛΙΜΑΚΑ

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ετοιμάστηκε από το Τμήμα Χαρτογραφίας και Χωροταξίας, Κύπρος, Ιούλιος 2003.

Πρόλογος

Η ιστορία της Κύπρου, του τρίτου μεγαλύτερου νησιού της Μεσογείου, είναι από τις παλαιότερες του κόσμου. Τα πρώτα δείγματα πολιτισμού, τα οποία ήρθαν στο φως από αρχαιολογικές ανασκαφές, χρονολογούνται από την 9η χιλιετία π.Χ., καλύπτοντας μία περίοδο 11.000 χρόνων.

Η γεωγραφική θέση του νησιού έχει αποτελέσει ίσως τον σημαντικότερο παράγοντα που καθόρισε την εξέλιξή του σε ολόκληρη την ιστορία του, όντας ταυτόχρονα ευλογία και κατάρα. Ευρισκόμενη σε στρατηγική θέση στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων (Αφρικής, Ασίας και Ευρώπης) και σπουδαίων πολιτισμών, η Κύπρος έχει κατακτηθεί από δυνάμεις που κυριαρχούσαν στην ανατολική Μεσόγειο σε διάφορες περιόδους. Την ίδια στιγμή, έχει καταφέρει να αφομοιώσει ποικίλες πολιτισμικές επιρροές μέσω της πολυδιάστατης αλληλεπίδρασής της με γειτονικές χώρες. Ως αποτέλεσμα, αυτό το μικρό, σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος έχει αναπτύξει τη δική του μοναδική φυσιογνωμία αναμειγνύοντας αρμονικά διάφορους πολιτισμούς.

Σύμφωνα με τη μυθολογία, η Αφροδίτη, η αρχαία ελληνική θεότητα του έρωτα και της ομορφιάς, γεννήθηκε από τον αφρό της θάλασσας στη νοτιοδυτική ακτή της Κύπρου, κοντά στην Πάφο. Αυτή η συνοπτική έκδοση αποτελεί επισκόπηση της μακράιωνης ιστορίας του «νησιού της Αφροδίτης», προσφέροντας στον αναγνώστη την ευκαιρία για μια γρήγορη ματιά στην εντυπωσιακή ιστορική εξέλιξη και στα καθοριστικά εκείνα γεγονότα που έχουν επηρεάσει την πολιτική, πολιτισμική, κοινωνική και οικονομική ανέλιξή του.

Ο επιμελητής της έκδοσης

Εισαγωγή

Ένας Κύπριος, ο Ζήνων ο Κιτιεύς, ήταν αυτός που εισήγαγε στον κόσμο τον στωϊκό τρόπο ζωής όταν παρουσίασε τη θεωρία του στην Αθήνα πριν από περίπου 2.300 χρόνια. Οι νησιώτες είναι γνωστοί για την ανθεκτική τους φύση, και η Κύπρος δεν αποτελεί εξαίρεση, καθώς έχει εξελιχθεί από έναν προϊστορικό οικισμό της Λιθινής Εποχής σε σύγχρονο και αναπτυγμένο κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά τα πολυάριθμα εμπόδια που συνάντησε σε όλη αυτήν την πορεία. Μέσα στις χιλιετίες, τα ίδια ανθρώπινα χαρακτηριστικά και συμπεριφορές έχουν την τάση να εκδηλώνονται περιοδικά, αν και με διαφορετικές αποχρώσεις. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στην περίπτωση της Κύπρου, όπου έχουν τόσο συχνά συναντηθεί εξωγενή συμφέροντα και όπου, ακόμη και σήμερα, η σύνθετη αλληλεπίδραση εξωτερικών πολιτισμών και κυπριακής στωϊκότητας έχει καταλήξει σε μια δραστήρια και δυναμική κοινωνία η οποία έχει μάθει να αντιμετωπίζει τα προβλήματα του σημερινού κόσμου με ρεαλισμό και με σύνεση. Καθώς σκιαγραφούμε την εξέλιξη αυτού του ενδιαφέροντος νησιού, του νοτιοανατολικού άκρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα διαπιστώσουμε μια ζωντανή συνέχεια στον χαρακτήρα του, που υπερβαίνει και αυτήν ακόμα τη δίνη των τωρινών περιστάσεων.

Αρχαιότητα

Η Κύπρος, όπως και η Κρήτη, διαθέτει μία από τις αρχαιότερες καταγεγραμμένες ιστορίες του κόσμου, και ως τέτοια αποτελεί παράδεισο για τους αρχαιολόγους. Ήδη από την αρχαία εποχή εδραιώθηκαν μόνιμα η ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός του νησιού. Αν και η καταχνιά των χρόνων έχει εν μέρει αφήσει στο σκοτάδι τις παλαιότερες εποχές, όταν υπήρχαν οι Πελασγοί, μπορούμε να διακρίνουμε, και να περιγράψουμε αδρομερώς, τις ακόλουθες περιόδους:

Νεολιθική Εποχή (8200–3900 π.Χ.)

Ο αριθμός των νεολιθικών οικισμών αποτελεί απόδειξη της σπουδαιότητας του νησιού, από την αυγή ακόμη της γνωστής ιστορίας. Ο παλαιότερος οικισμός που έχει ανακαλυφθεί μέχρι τώρα, στη Χοιροκοιτία, χρονολογείται από το 5800 π.Χ., αν και τα πρώτα δείγματα πολιτισμού μπορούν να χρονολογηθούν ακόμα νωρίτερα, στην 9η χιλιετία. Η νεολιθική περίοδος κορυφώθηκε με την έναρξη μαζικού αποικισμού, ιδίως από την Παλαιστίνη, με αποίκους που πιθανόν τους προσέλκυσε η ανακάλυψη χαλκού, που οδήγησε στην επονομαζόμενη χαλκολιθική εποχή.

Χαλκολιθική Εποχή (3900–2500 π.Χ.)

Με την ανάπτυξη της επεξεργασίας του χαλκού, και κατόπιν του ορείχαλκου, και την περαιτέρω εισροή αποίκων, η Κύπρος εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά και εξαγωγικά κέντρα. Προς το τέλος αυτής της περιόδου έκανε αισθητή την παρουσία της η αιγυπτιακή επιρροή, και το εμπόριο με την Αίγυπτο, και ιδιαίτερα με την Κρήτη, άκμασε.

Εποχή του Χαλκού (2500–1050 π.Χ.)

Η Κύπρος άρχισε τώρα να αναπτύσσει γοργά τη μεταλλουργία χαλκού και ορείχαλκου καθώς και την κεραμική, εξελισσόμενη σε εξαγωγικό κέντρο. Προς το τέλος αυτής της περιόδου οι Έλληνες εδραίωσαν την παρουσία τους, η οποία θα έφτανε να χαρακτηρίσει μόνιμα τη φυσιογνωμία του νησιού. Οι κύριες αιτίες ήταν το τέλος των Τρωικών πολέμων και η κατάρρευση της Χιτιτικής αυτοκρατορίας, όταν πολλοί Μυκηναίοι Έλληνες αποφάσισαν να εγκατασταθούν στην Κύπρο, σε μία εποχή σημαντικών κοινωνικο-πολιτικών αναταράξεων και μαζικών μετακινήσεων πληθυσμών προς τη δύση. Από τις διάφορες πόλεις-κράτη της Κύπρου, αναδείχθηκαν ιδιαίτερα η Σαλαμίνα και η Πάφος. Η άφιξη των Δωριέων στην Ελλάδα δεν είχε κάποια άμεση επίδραση στην Κύπρο.

Ανταγωνιστικές επιρροές (1050–333 π.Χ.)

Ο ελληνικός πολιτισμός του νησιού εμπλουτίστηκε περαιτέρω από εξωτερικά γεγονότα. Πρώτα έφτασε ένα κύμα Φοινίκων, που εγκαταστάθηκαν στο Κίτιο, πολλοί από τους οποίους προσπάθησαν να ξεφύγουν από την επικείμενη μαζική ασσυριακή επίθεση στον Λίβανο. Σταδιακά, οι διάφορες πόλεις-κράτη της Κύπρου πέρασαν διαδοχικά κάτω από την κυριαρχία των Ασσυρίων, των Αιγυπτίων και των Περσών. Σε επίπεδο καθημερινής ζωής, και παρά τα όποια προβλήματα γεννούσε η ξένη κυριαρχία, δέσποζε ο παλιός μυκηναϊκός πολιτισμός, αν και οι εμπορικές και άλλου είδους επαφές με την ελληνική ενδοχώρα και άλλες ελληνικές περιοχές στη Μικρά Ασία σήμαιναν κάποια ανάμειξη με τον ιωνικό ελληνικό πολιτισμό. Όπως συνέβη και σε άλλα μέρη του ελληνικού κόσμου, για παράδειγμα στη Σπάρτη, κάποιες κυπριακές πόλεις-κράτη αρχικά υποστήριξαν τους Πέρσες. Σ' εκείνες τις ταραγμένες εποχές της περσικής πίεσης, δύο παράγοντες επέδρασαν στην Κύπρο: η τάση των περιοχών όπου επικρατούσαν οι Φοίνικες να υποστηρίζουν τους Πέρσες, και η πολιτική φιλοδοξία. Για παράδειγμα, ο βασιλιάς της Σαλαμίνας Ευέθλων (περ. 560–525 π.Χ.) έπαιξε ένα παιχνίδι ισορροπιών ανάμεσα στα αιγυπτιακά και τα περσικά συμφέροντα, κόβοντας νομίσματα τα οποία, ενώ περιείχαν αιγυπτιακά και περσικά σύμβολα, περιλάμβαναν ωστόσο και τα δύο πρώτα γράμματα της Κύπρου. Μετά από φιλονικίες χρόνων μεταξύ φιλελληνικών και φιλοπερσικών φατριών, κατά τη διάρκεια των οποίων ο βασιλιάς Ευαγόρας Α' της Σαλαμίνας έπαιξε ηγετικό ρόλο στην υποστήριξη των Αθηναίων, οι Πέρσες τελικά επέβαλαν την εξουσία τους, μέχρι που ο Μέγας Αλέξανδρος απελευθέρωσε την Κύπρο το 333 π.Χ., στην εκστρατεία του με την οποία διέλυσε την Περσική αυτοκρατορία.

Από τον Μέγα Αλέξανδρο στους Ρωμαίους

Με τον πρόωρο θάνατο του Αλεξάνδρου το 323 π.Χ., και τον επακόλουθο διαμελισμό της αυτοκρατορίας του, η Κύπρος βρέθηκε στη δίνη των ανταγωνιστικών συμφερόντων των στρατηγών του Αλεξάνδρου, προτού πέσει στα χέρια της δυναστείας που εγκαθιδρύθηκε στην Αίγυπτο από τον στρατηγό Πτολεμαίο. Αυτό σηματοδότησε την έναρξη της Πτολεμαϊκής διακυβέρνησης στην Κύπρο (294–58 π.Χ.) κατά την οποία καταργήθηκαν τα δέκα βασίλεια της Κύπρου και, για πρώτη φορά, το νησί διοικήθηκε ως ενιαίο κράτος. Για περίπου διακόσια πενήντα χρόνια, το νησί γνώρισε έναν βαθμό πολιτικής σταθερότητας. Οι τέχνες και η φιλοσοφία άνθισαν στην Κύπρο της ελληνιστικής εποχής, δεδομένης της αγάπης των Πτολεμαίων για τον ελληνικό πολιτισμό. Ο Ζήνων από το Κίτιο (336–264 π.Χ.), ο πιο διακεκριμένος Κύπριος φιλόσοφος, ίδρυσε τη δική του φιλοσοφική σχολή στην Αθήνα, η οποία επρόκειτο αργότερα να ασκήσει εκτεταμένη επίδραση στη ρωμαϊκή φιλοσοφία. Οι Κύπριοι διέπρεψαν επίσης στην ιατρική και τη γλυπτική.

Στα τελευταία στάδια της Πτολεμαϊκής κυριαρχίας, οι ρωμαϊκές παρεμβάσεις έγιναν συχνές. Αυτό οδήγησε στην πρώτη ρωμαϊκή κατοχή (58–38 π.Χ.) και στη συνέχεια στην τελική κατάληψη του νησιού από τους Ρωμαίους το 30 π.Χ., και σε μία περίοδο ειρήνης και ευημερίας η οποία, στην Κύπρο όπως και αλλού, έμεινε γνωστή ως Ρωμαϊκή Ειρήνη (Pax Romana).

Ο χριστιανισμός εισήχθη στην Κύπρο το 45 μ.Χ. από τους αποστόλους Παύλο και Βαρνάβα. Κατά την επίσκεψή τους στο νησί, μαζί με τον Ευαγγελιστή Μάρκο, οργάνωσαν την Εκκλησία και όρισαν επισκόπους. Ο απόστολος Βαρνάβας, ο ιδρυτής της Εκκλησίας της Κύπρου, επέστρεψε αργότερα στο νησί και έγινε Επίσκοπος Σαλαμίνας. Η ρωμαϊκή ειρήνη δέχθηκε σοβαρό πλήγμα από τις επιπτώσεις της εβραϊκής επανάστασης στην Παλαιστίνη, την Αίγυπτο και την Κυρηναική, κατά τη βασιλεία του αυτοκράτορα Αδριανού. Επρόκειτο για ένα καταστροφικό γεγονός, στη διάρκεια του οποίου σκοτώθηκαν δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι, και επιλύθηκε μόνο με σκληρή και αποφασιστική ρωμαϊκή δράση. Το 269 μ.Χ. εισέβαλαν στην Κύπρο οι Γότθοι, αλλά δεν κατάφεραν να εδραιωθούν στο νησί.

Μεσαίωνας

Πολύ πριν την τελική πτώση της Ρώμης το 476 μ.Χ., η Κύπρος είχε χάσει τον άμεσο διοικητικό της δεσμό με αυτήν, όταν η διαίρεση της αυτοκρατορίας από τον Διοκλετιανό σε Ανατολική και Δυτική είχε ως αποτέλεσμα η Κύπρος να ελέγχεται διοικητικά από την Αντιόχεια, διευθέτηση που συνεχίστηκε μέχρι που η Κωνσταντινούπολη έγινε η νέα πρωτεύουσα το 330 μ.Χ.

Βυζαντινή Εποχή (330–1191 μ.Χ.)

Κατά τη βυζαντινή εποχή, η Κύπρος μοιραζόταν μαζί με τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο τον ίδιο χριστιανικό και ελληνικό πολιτισμό και κληρονομιά. Σ' αυτήν την περίοδο οικοδομήθηκαν σημαντικά μοναστήρια και ναοί, πολλά από τα οποία διασώζονται μέχρι σήμερα. Κάποια είναι διακοσμημένα με μοναδικές και εξαιρετικής ποιότητας νωπογραφίες και εικόνες που έχουν προσελκύσει το παγκόσμιο ενδιαφέρον και έχουν γίνει διεθνώς αντικείμενα μελέτης.

Η μετάβαση από τα Σκοτεινά Χρόνια στον Μεσαίωνα βρήκε την Εκκλησία της Κύπρου να καθίσταται «Αυτοκέφαλη» το 488, κατά παραχώρηση του βυζαντινού αυτοκράτορα. Στην Εκκλησία παραχωρήθηκε αυτοδιοίκηση, περιλαμβανομένου του δικαιώματος να εκλέγει η ίδια τον ηγέτη της.

Επιπλέον, στον ηγέτη της, τον Αρχιεπίσκοπο, παραχωρήθηκαν ειδικά προνόμια: να υπογράφει με κόκκινο μελάνι όπως και οι βυζαντινοί αυτοκράτορες· να κρατά αυτοκρατορικό σκήπτρο αντί της συνηθισμένης ποιμαντορικής ράβδου· και να ντύνεται με πορφυρό μανδύα. Αυτή η εξέλιξη σηματοδότησε την αφετηρία μιας μοναδικής παράδοσης ευθύνης για την Εκκλησία στις πολιτικές υποθέσεις του νησιού. Προς το τέλος των Σκοτεινών Χρόνων στην Ευρώπη, η Κύπρος βρέθηκε υπό σχεδόν συνεχείς επιδρομές μουσουλμάνων Αράβων, οι οποίοι τελικά εκδιώχθηκαν το 965 από τον βυζαντινό αυτοκράτορα Νικηφόρο Φωκά.

Καθώς η (ανατολική) Ρωμαϊκή – Βυζαντινή αυτοκρατορία άρχισε να συμβιβάζεται με την ύπαρξη των νέων ανταγωνιστών της, αρχικά των Φράγκων και αργότερα των Σταυροφόρων, οι διοικητές της Κύπρου περιστασιακά αμφισβήτησαν την εξουσία της Κωνσταντινούπολης, συνεχίζοντας αυτό που είχε πλέον γίνει παράδοση, να διεκδικούν ανεξαρτησία. Ένας τέτοιος διοικητής που ονειρευόταν ανεξαρτησία ήταν ο ανεπιός του αυτοκράτορα, ο Ισαάκιος Κομνηνός, ο οποίος αυτοανακηρύχτηκε αυτοκράτορας της Κύπρου (ένας τύραννος που δυσaréστηκε τόσο τους Κύπριους όσο και τους Βυζαντινούς), για να συλληφθεί αιχμάλωτος από τον Ριχάρδο τον Λεοντόκαρδο το 1191, ως εκδίκηση για την απρεπή συμπεριφορά του προς τη ναυαγό αρραβωνιαστικιά του δεύτερου. Ο Ριχάρδος στη συνέχεια πούλησε το νησί στους Ναΐτες ιππότες οι οποίοι, επειδή δέχθηκαν επίθεση από τον ντόπιο πληθυσμό, το ξαναπούλησαν στον Ριχάρδο, που με τη σειρά του το πούλησε σε κάποιον άλλο σταυροφόρο, τον Γκυ ντε Λουζινιάν, το 1192.

Περίοδος της Φραγκοκρατίας (1192–1489)

Έτσι ξεκίνησε η περίοδος της Φραγκοκρατίας, που επρόκειτο να διαρκέσει σχεδόν τριακόσια χρόνια. Το φεουδαρχικό σύστημα που εισήχθη από τον Ριχάρδο επιβλήθηκε στη συνέχεια από τους Φράγκους, όπως και η εγκαθίδρυση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στην Κύπρο. Υπό τη δυναστεία των Λουζινιάν, η Κύπρος ήταν ανεξάρτητη, αλλά ο ντόπιος ελληνικός πληθυσμός είχε πολύ μικρή συμμετοχή στις αποφάσεις για τρέχοντα θέματα. Πέραν του αγώνα να διατηρήσει την ορθοδοξία, το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού υποβιβάστηκε στο καθεστώς των βασάλων (υποτελών), ενώ μόνο οι πλουσιότεροι έμποροι κατατάσσονταν στους πολίτες με πλήρη δικαιώματα. Παρά την καθιέρωση των συστημάτων της δυτικής Ευρώπης, η οικονομία άνηψε, χάρη κυρίως σε μία συρροή Αμαλφιτών, Γενοβέζων, Πιζανών, Βενετών και άλλων Ιταλών.

Νεότεροι Χρόνοι

Η πίεση της Κωνσταντινούπολης στους Οθωμανούς Τούρκους σηματοδότησε το τέλος του Μεσαίωνα, και για την Κύπρο τη μετάβαση από τους αυστηρά φεουδαρχικούς Φράγκους στην κραταιά Βενετική αυτοκρατορία, σε μια εποχή που οι Οθωμανοί Τούρκοι άρχιζαν να απειλούν τη δυτική και την ανατολική Ευρώπη, αφού είχαν ήδη κατακτήσει το μεγαλύτερο μέρος της ηπειρωτικής Ελλάδας και των Βαλκανίων.

Βενετοκρατία (1489–1571)

Η βενετική εμπορική και πολιτική πίεση αποδείχθηκε ισχυρότερη τόσο από τη θνήσκουσα δυναστεία των Λουζινιάν όσο και από τους ανταγωνιστές Γενοβέζους και Πιζανούς (η Γένοβα είχε θέσει μάλιστα υπό τον έλεγχό της την Αμμόχωστο για κάποια χρόνια). Οι πανούργοι Βενετοί φρόντισαν ώστε μία Βενετή ευγενής, η Αικατερίνη Κορνάρο, να παντρευτεί τον Ιάκωβο Β΄ των Λουζινιάν. Σε περίπτωση που αυτός πέθαινε άτεκνος, η Κύπρος θα περνούσε στην κυριότητα της Βενετίας. Γεννήθηκε ένας γιος, αλλά πέθανε σε βρεφική ηλικία, και η Κύπρος περιήλθε υπό τον έλεγχο της Βενετίας, η οποία έθεσε τελικά το νησί υπό την κατοχή της όταν η Αικατερίνη παραιτήθηκε το 1489.

Όταν η Βενετία ανέλαβε επίσημα τον έλεγχο της Κύπρου, μεγάλο μέρος της ηπειρωτικής Ελλάδας βρισκόταν ήδη υπό οθωμανική κατοχή για περίπου εκατό χρόνια. Η άμυνα της ανατολικής Μεσογείου είχε περάσει από το Βυζάντιο στη Βενετία, και, εξαιτίας της οθωμανικής απειλής, η Βενετία επένδυσε πάρα πολλά στην οχύρωση της Κύπρου, η οποία έγινε ένα από τα πιο σημαντικά χριστιανικά προπύργια στην ανατολική Μεσόγειο, ιδίως αφότου οι Οθωμανοί κατέλαβαν τη Ρόδο και τη Χίο από τους Ιππότες του Αγίου Ιωάννη και τη Γένοβα αντίστοιχα. Αν και κατά τη βενετοκρατία οι κάτοικοι του νησιού ήταν αναγκασμένοι να υπομένουν αρκετές οικονομικές κακουχίες, οι συνθήκες ωστόσο ήταν αρκετά καλές ώστε να οδηγήσουν στον διπλασιασμό του πληθυσμού του νησιού, ενώ, όπως συνέβαινε και στην Κρήτη και τα Ιόνια

ΚΥΠΡΟΣ : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

νσιά, απολάμβανε σταθερότητα, που διαταράχθηκε μόνο από μία οθωμανική επίδρομή στη Λεμεσό και μία αυταρχική απόπειρα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας να επιβάλει το δικό της θεολογικό δόγμα στους ορθόδοξους χριστιανούς.

Καθώς προχωρούσε ο δέκατος έκτος αιώνας, οι Οθωμανοί συνέχισαν την επέκτασή τους προς τα δυτικά και ήταν πια θέμα χρόνου να προβούν σε μαζική επίθεση κατά της Κύπρου· η ατμόσφαιρα στην καλά οχυρωμένη Αμμόχωστο θα πρέπει να ήταν ανάλογη μ' εκείνην στην Κωνσταντινούπολη κατά τα τελευταία χρόνια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Το 1570 η Λευκωσία έπεσε μετά από πολιορκία έξι εβδομάδων, με τους υπερασπιστές της να σφραγίζονται. Η επόμενη χρονιά σημάδεψε την τελική μετάβαση της Κύπρου από τη χριστιανική ευρωπαϊκή στη μουσουλμανική ασιατική εξουσία: μετά από πολιορκία ενός χρόνου, ο διοικητής της φρουράς της Αμμοχώστου, ο Βραγαδίνος, συμφώνησε να παραδώσει την πόλη υπό τον όρο ότι οι άνδρες της φρουράς του θα ήταν ελεύθεροι να φύγουν. Η συμφωνία όμως δεν τηρήθηκε, και οι Οθωμανοί Τούρκοι σκότωσαν τη φρουρά και έκοψαν τη μύτη και τα αυτιά του Βραγαδίνου, για να τον γδάρουν ζωντανό δύο εβδομάδες αργότερα. Η ιταλική επιρροή και διοίκηση ωστόσο κληροδότησε μία εμπορική και πνευματική κυπριακή διασπορά, ιδιαίτερα στη Βενετία και στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας.

Οθωμανική κυριαρχία (1571–1878)

Οι Οθωμανοί, που διατήρησαν υπό τον έλεγχο τους την Κύπρο για τριακόσια επτά χρόνια, καθιέρωσαν δύο μέτρα, που επρόκειτο να έχουν μακροπρόθεσμη επίδραση, το ένα θετικό και το άλλο αρνητικό. Πρώτον, εισήγαγαν το σύστημα του μιλετίου στην Κύπρο (όπως και αλλού), που επέτρεψε στην Εκκλησία της Κύπρου να διοικεί μόνη της τις υποθέσεις της και που έθεσε τέλος στη συνεχή πίεση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στη χριστιανική Ορθοδοξία. Πράγματι, στο τέλος της οθωμανικής κυριαρχίας, η Εκκλησία της Κύπρου ήταν, κατά έναν τρόπο, σε ισχυρότερη θέση απ' όσο είχε υπάρξει για εκατοντάδες χρόνια. Ωστόσο, καθώς η Οθωμανική αυτοκρατορία παρήκμαζε και έχανε δύναμη, η διοίκησή της στην Κύπρο γινόταν βάρβαρη και διεφθαρμένη.

Το δεύτερο μέτρο ήταν η εγκατάσταση χιλιάδων Οθωμανών Τούρκων στο νησί. Μεταξύ αυτών ήταν πολλοί γενίτσαροι (από το γενί τσερί = νέος στρατιώτης), η επίλεκτη φρουρά του σουλτάνου, πολλοί από τους οποίους ήταν Έλληνες και Σλάβοι που είχαν αρπαγεί από μικρά παιδιά, είχαν προσπλυτιστεί και είχαν υποβληθεί σε εντατική στρατιωτική εκπαίδευση. Επομένως, ο αρχικός μουσουλμανικός πληθυσμός της Κύπρου δεν είναι αποκλειστικά τουρκικής καταγωγής. Επιπλέον, ένας μικρός αριθμός ορθόδοξων και ρωμαιοκαθολικών χριστιανών λέγεται ότι είχαν προσπλυτιστεί στη μουσουλμανική θρησκεία για να αποφύγουν την υψηλή φορολόγηση και την υποβαθμισμένη κοινωνική θέση του ραγιά. Βίαιοι εξισλαμισμοί ακολούθησαν την ελληνική Επανάσταση του 1821. Ορισμένοι έχουν επισημάνει κάποια αναλογία ανάμεσα στην Ιρλανδία και την Κύπρο, καθώς περίπου τον ίδιο καιρό, όταν η δημογραφική ισορροπία της Κύπρου μεταβαλλόταν, Σκωτσέζοι και άλλοι προτεστάντες εισέρχονταν στη ρωμαιοκαθολική Ιρλανδία. Η κύρια ομοιότητα που μπορεί να εντοπιστεί είναι ότι και στις δύο περιπτώσεις η δημογραφική μεθόδευση επρόκειτο να εξελιχθεί σε σοβαρό πρόβλημα τα κατοπινά χρόνια, και το πρόβλημα αυτό υπάρχει μέχρι και σήμερα.

Η οθωμανική περίοδος ήταν σχετικά ομαλή, εκτός από περιστασιακές εκδηλώσεις διαμαρτυρίας, συνήθως για την υψηλή φορολόγηση που επέβαλλαν οι Οθωμανοί. Κάποια περιστατικά πρέπει να αναφερθούν, καθώς καταδεικνύουν τόσο την ελκυστικότητα της Κύπρου ως στρατηγικής σημασίας κτήσης, όσο και τις επιπτώσεις της βαριάς φορολογίας. Το 1605, ο Δούκας της Σαβοΐας προέβαλε διεκδικήσεις επί της Κύπρου μέσω της δυναστικής του σχέσης με την Αικατερίνη Κορνάρο, και πραγματοποίησε εισβολή. Οι δυνάμεις του κατατροπώθηκαν. Το 1765, ο Μέγας Βεζύρης στην Κωνσταντινούπολη ουσιαστικά συμφώνησε με τα ελληνικά επιχειρήματα ότι ο Οθωμανός διοικητής της Κύπρου, Τσιλ Οσμάν, επέβαλλε υπερβολικά υψηλή φορολογία. Όταν ο τελευταίος θεωρήθηκε ύποπτος ότι επιχειρήσει να σκοτώσει (κανονίζοντας να καταρρεύσει ένα πάτωμα) αυτούς που είχαν προσκληθεί για να ακούσουν τη διακήρυξη του Βεζύρη για μείωση των φόρων, χριστιανοί και μουσουλμάνοι από κοινού τον έκαναν κομμάτια.

Μία εξέγερση το 1804 ήταν λιγότερο ξεκάθαρη περίπτωση και έχει παρομοιαστεί με επανάσταση. Τα γαλλικά, τα βρετανικά και τα ρωσικά συμφέροντα αλληλοσυγκρούονταν στην ανατολική Μεσόγειο. Οι Ρώσοι είχαν αυξήσει δραματικά την επιρροή τους στην Οθωμανική αυτοκρατορία με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζί το 1774, σύμφωνα με την οποία η Ρωσία είχε αναγνωριστεί ως προστάτης των ορθόδοξων χριστιανών. Ο Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος, ο δραγομάνος (ένα είδος διαμεσολαβητή μεταξύ του υποτελούς πληθυσμού και του σουλτάνου), απέκτησε μεγάλη δύναμη με το να διοριστεί ισόβια στο αξίωμα αυτό από τον σουλτάνο. Η Γαλλία του Ναπολέοντα, ανησυχώντας για την υποτιθέμενη φιλορωσική πολιτική του δραγομάνου, υποδαύλιζε τις εντάσεις, κι έτσι πραγματοποιήθηκε εξέγερση εναντίον τόσο του δραγομάνου όσο και του Αρχιεπισκόπου (που συνεργαζόταν στενά με τον πρώτο). Όταν ο δραγομάνος έπεισε τον σουλτάνο να καταστείλει την εξέγερση, η Γαλλία άσκησε έντονες πιέσεις στον σουλτάνο για να κάνει στροφή 180 μοιρών, με κατάληξη την εκτέλεση του δραγομάνου. Όλη αυτή η μη περδεμένη υπόθεση ήταν το αποτέλεσμα της ιδιοτελούς πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων σε μία εποχή που η Οθωμανική αυτοκρατορία άρχιζε σιγά-σιγά να παρακμάζει. Ορισμένες αναλογίες μπορούν να εντοπιστούν και με την εποχή μας, τουλάχιστον στο επίπεδο των συμφερόντων που κάποιες ξένες δυνάμεις διατηρούν στην Κύπρο.

Ελληνική Ανεξαρτησία

Όπως και το 1804, το 1821 επρόκειτο να αποδειχθεί ακόμα πιο σημαντική χρονιά, στο ότι τα εθνικιστικά κινήματα που μπήκαν σε κίνηση από τη Γαλλική Επανάσταση και τα οποία είχε εκμεταλλευτεί έξυπνα ο Ναπολέων Βοναπάρτης, έβρισκαν τώρα έκφραση στα Βαλκάνια και στον ελληνικό κόσμο, σε περιοχές που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο είτε της Οθωμανικής είτε της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας, οι οποίες είχαν έρθει πλέον σε συμβιβασμό για να ελέγχουν η καθεμιά την επικράτειά της, με βρετανική υποστήριξη. Η Εκκλησία της Κύπρου εύλογα ήταν απρόθυμη να προσφέρει ανοιχτή υποστήριξη στους Έλληνες, με τους Οθωμανούς τόσο καλά εδραιωμένους στην Κύπρο και όντας τόσο πιο κοντά στην Ανατολία παρά στην ηπειρωτική Ελλάδα. Με την υποψία ότι γίνονταν συγκαλυμμένες προσπάθειες υποκίνησης των Ελλήνων της Κύπρου να επαναστατήσουν κατά των Οθωμανών, ο σουλτάνος έστειλε ενισχύσεις στην Κύπρο και ενέκρινε την εκτέλεση σχεδόν πεντακοσίων δημογερόντων. Ο Αρχιεπίσκοπος και ένας αριθμός ηγετικών εκκλησιαστικών μορφών απαγχονίστηκαν ή αποκεφαλίστηκαν, για να ακολουθήσει ένας ακόμη γύρος εκτελέσεων.

Κατά τη διάρκεια του αγώνα της ελληνικής ανεξαρτησίας, ακόμα κι εκείνα τα μέρη του ελληνικού κόσμου, όπως η Κύπρος, που βρίσκονταν πολύ μακριά από την ηπειρωτική Ελλάδα κι επομένως δεν είχαν ελπίδες να νικήσουν τους Οθωμανούς, δεν κατάφεραν να μείνουν αλώβητα, και πραγματοποιήθηκαν διάφορες σφαγές, όπως εκείνη της Χίου, που απεικονίστηκε στον περίφημο πίνακα από τον Ντελακρουά, και τόσο πολύ εξόργισε την κοινή γνώμη στην Ευρώπη. Εν πάση περιπτώσει, η Κύπρος, όπως και άλλα νησιά, έγινε τμήμα της Μεγάλης Ιδέας, ο σκοπός της οποίας ήταν να ενώσει όλους τους Έλληνες σε ένα κράτος. Όταν οι Οθωμανοί παρέδωσαν τη διοίκηση της Κύπρου, άφησαν πίσω τους μία ισχυρή Εκκλησία που επρόκειτο να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο στο αίτημα για ανεξαρτησία από τους νέους κυρίαρχους και στο κίνημα για ένωση με την Ελλάδα.

ΚΥΠΡΟΣ CYPRUS KIBRIS 100M

Βρετανική κυριαρχία (1878–1960)

Όπως τόσο συχνά κατά το παρελθόν, οι αντιπαλότιτες και οι στρατηγικές φιλοδοξίες των μεγάλων δυνάμεων ήταν αυτές που οδήγησαν την Κύπρο να αλλάξει χέρια για ακόμα μία φορά. Το βασικό κίνητρο της Βρετανίας για να αποκτήσει το νησί το 1878 ήταν η επιθυμία της να αναχαιτίσει τη ρωσική επιρροή στη Μεσόγειο και να προστατέψει το πέρασμά της προς την Ινδία σύμφωνα με τον διακεκριμένο ιστορικό Α.Τζ.Π. Τέυλορ [A.J.P. Taylor], η Κύπρος αποκτήθηκε για «ορμητήριο (place d'armes) και για να επιτηρεί μία ασταθή Ανατολία». Σε αντίθεση με την οθωμανική κατάκτηση το 1571, η ανάληψη της διοίκησης από τους Βρετανούς ήταν στην ουσία μία ομαλή και παρασκηνιακή επιχείρηση, η οποία εξόργισε ιδιαίτερα τη Γαλλία, που και η ίδια είχε βλέψεις στην Κύπρο. Η Βρετανία, και για την ακρίβεια ο πρωθυπουργός της, Μπέντζαμιν Ντισραέλι, ανησυχούσε για τη ρωσική νίκη επί των Οθωμανών το 1877, η οποία ενίσχυσε τη ρωσική επιρροή στην ανατολική Μεσόγειο, ιδίως με τη δημιουργία μίας μεγάλης ανεξάρτητης και φιλωρωσικής Βουλγαρίας. Έτσι, στο Συνέδριο του Βερολίνου την επόμενη χρονιά, όπου οι Βρετανοί προσπάθησαν να αποδυναμώσουν τη ρωσική επιρροή, υπέγραψαν μία μυστική συμφωνία με τους Οθωμανούς, με την οποία θα εκμίσθωναν την Κύπρο από τους Οθωμανούς, σε αντάλλαγμα της προστασίας των τελευταίων από τη Ρωσία. Αντί να πληρώσει τους Οθωμανούς, ωστόσο, η Βρετανία απλώς διέγραψε μέρος των χρεών της καταρρέουσας Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Όταν ο Βρετανός διοικητής Γούλου έφτασε στις 22 Ιουλίου 1878 για να αναλάβει την διακυβέρνηση του νησιού, ο Επίσκοπος Κιτίου στην ομιλία υποδοχής του αναφέρθηκε στο ότι οι Βρετανοί είχαν παραχωρήσει τα Ιόνια νησιά στην Ελλάδα (περίπου δεκατέσσερα χρόνια νωρίτερα), θέτοντας έτσι τον στόχο για ένωση με την Ελλάδα. Η βρετανική διοίκηση παραχώρησε στον τοπικό πληθυσμό μεγαλύτερο βαθμό αυτονομίας απ' όσο απολάμβανε προηγουμένως, με τη μορφή ενός Νομοθετικού Συμβουλίου αποτελούμενου από ορθόδοξους χριστιανούς, Βρετανούς αξιωματούχους και μουσουλμάνους. Οι μουσουλμάνοι και οι Βρετανοί αξιωματούχοι εξισορροπούσαν τους ορθόδοξους χριστιανούς, με τη βαρύνουσα ψήφο να ανήκει στον Βρετανό ύπατο αρμοστή. Αυτό ήταν κάποιες φορές εξοργιστικό για το ορθόδοξο τμήμα του

πληθυσμού, καθώς οι επιθυμίες τους μπορούσαν να ανατραπούν από μία μειοψηφία του 18 τοις εκατό του πληθυσμού, με την υποστήριξη της αποικιακής δύναμης.

Το 1914, μετά την είσοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο με το μέρος της Γερμανίας, η Βρετανία προσάρτησε την Κύπρο, και κατόπιν την πρόσφερε στην Ελλάδα, υπό τον όρο ότι η τελευταία θα λάβει μέρος στον πόλεμο κατά της Γερμανίας. Μέχρι να μπει η Ελλάδα στον πόλεμο το 1917 (μετά την επικράτηση των βενιζελικών σε βάρος της κυβέρνησης του Βασιλιά), η προσφορά είχε αποσυρθεί. Σύμφωνα με τους όρους της Συνθήκης της Λωζάνης του 1923, η νέα Δημοκρατία της Τουρκίας παραχώρησε την Κύπρο στη Βρετανία και παραιτήθηκε από κάθε δικαίωμα σε περιοχές που βρίσκονταν προηγουμένως στην κυριότητά της. Το 1925, η Βρετανία ανακήρυξε την Κύπρο Αποικία του Στέμματος. Η μοίρα της Κύπρου μπορεί να αντιπαραβληθεί μ' εκείνην της Κρήτης, η οποία είχε τεθεί υπό την προστασία των Δυνάμεων το 1897, για να ενσωματωθεί στην Ελλάδα μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους. Με δεδομένες τις περιπτώσεις των Ιονίων Νήσων και της Κρήτης, δεν προξενεί ιδιαίτερη έκπληξη ότι υπήρξε κίνημα για ένωση με την Ελλάδα, καθώς επίσης και αναβρασμός, ο οποίος κορυφώθηκε το 1931, όταν ένας Τουρκοκύπριος, μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου, συντάχθηκε με τους Ελληνοκύπριους ψηφίζοντας κατά των βρετανικών φορολογικών μέτρων. Όταν το Λονδίνο αγνόησε το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας, σημειώθηκαν ταραχές, πυρπολήθηκε το Κυβερνείο και ανακλήθηκε το σύνταγμα, χωρίς ποτέ να επανέλθει σε ισχύ.

Το απελευθερωτικό κίνημα

Με δεδομένη τη συντριπτική πληθυσμιακή υπεροχή των Κυπρίων ελληνικής καταγωγής και πολιτισμού, σε συνδυασμό με την ισχύ και πίεση της Εκκλησίας της Κύπρου, ένα κίνημα για απελευθέρωση και ένωση με την Ελλάδα ήταν φυσικό αλλά και αναπόφευκτο να εμφανιστεί, αν και το βρετανικό Υπουργείο Αποικιών επιχείρησε να υποβαθμίσει το ζήτημα. Κάποιες ενθαρρυντικές δηλώσεις είχαν γίνει ακόμη και από τον Ουίνστον Τσόρτσιλ, ο οποίος είχε πει το 1907 πως ήταν λογικό οι ελληνικής καταγωγής Κύπριοι να θεωρούν την ενσωμάτωσή τους με εκείνο που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μητρική τους χώρα ως ένα ιδανικό που πρέπει να διαφυλάσσουν με επιμονή, αφοσίωση και θέρμη.

Η περίπτωση των νησιών του Ιονίου και της Κρήτης λειτουργούσε ως διαρκής υπενθύμιση. Στην περίπτωση της τελευταίας, η μουσουλμανική μειονότητα στάλθηκε στην Τουρκία με διεθνή συμφωνία. Η συνθήκη της Λωζάνης ωστόσο είχε θέσει τέλος σε ιδέες περί επέκτασης της Ελλάδας. Μετά τις ταραχές του 1931, η αυστηρότερη βρετανική διακυβέρνηση, σε συνδυασμό με τη φιλοβρετανική πολιτική του Έλληνα πρωθυπουργού Βενιζέλου και τη συνθήκη φιλίας με την Τουρκία, οδήγησε το κίνημα της ένωσης να δρα μυστικά, αν και κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο άρχισαν και πάλι να ακούγονται αιτήματα για ένωση. Όταν τα Δωδεκάνησα δόθηκαν στην Ελλάδα το 1947, τα αιτήματα αυτά εντάθηκαν, ενισχυόμενα από την αποχώρηση των Βρετανών από την Παλαιστίνη και την επικείμενη αποχώρησή τους από την Ινδία. Ακόμη και το Υπουργείο Εξωτερικών στο Λονδίνο, πιο αμφιταλαντευόμενο σχετικά με την Κύπρο από το Υπουργείο Αποικιών, το οποίο ήταν αρμόδιο, απέρριψε την πιθανότητα ένωσης, σε ανώτατο επίπεδο. Κάποιος αξιωματούχος υποστήριξε ότι η ένωση θα ισχυροποιούσε την Ελλάδα στον εμφύλιο πόλεμό της, ενώ κάποιος άλλος ισχυρίστηκε ότι οι κομμουνιστές θα μπορούσαν να έχουν καταλάβει την εξουσία στην Ελλάδα μέχρι τα Χριστούγεννα του 1947, και ότι επομένως η Κύπρος έπρεπε να παραμείνει βρετανική. Αυτός ο τελευταίος τρόπος σκέψης επικράτησε (αν και η κομμουνιστική απειλή είχε μεγαλοποιηθεί), αλλά τα αιτήματα για ένωση γίνονταν όλο και πιο ηχηρά, ενώ και οι ελληνοβρετανικές σχέσεις επιδεινώθηκαν.

Το 1950, η Εκκλησία της Κύπρου διοργάνωσε δημοψήφισμα μεταξύ των ελληνορθόδοξων Κυπρίων για την ένωση, με 96 τοις εκατό να ψηφίζουν υπέρ. Η ελληνική κυβέρνηση ασχολούνταν με το ζήτημα σε διμερές επίπεδο, με τη Βρετανία, αλλά μετά την άρνηση του Βρετανού υπουργού Εξωτερικών Ήντεν ακόμη και να συζητήσει με την Ελλάδα την αυτοδιάθεση της Κύπρου, η υπόθεση έφτασε σε κρίσιμο σημείο, και η ελληνική κυβέρνηση έφερε το ζήτημα στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Στο μεταξύ, ο χαρισματικός επίσκοπος Κιτίου, ο μελλοντικός πρόεδρος, έγινε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ', και ανέλαβε την πολιτική ηγεσία του αντιαποικιακού αγώνα. Ο συνταγματάρχης Γεώργιος Γρίβας, Έλληνας αξιωματικός κυπριακής καταγωγής, ξεκίνησε ανταρτοπόλεμο και τέθηκε επικεφαλής του με την ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών) την 1η Απριλίου 1955, για να φύγουν οι Βρετανοί και να επιτευχθεί η ένωση.

Για να περιπλακεί περαιτέρω η υπόθεση, η Βρετανία βρισκόταν στη διαδικασία μεταφοράς των επιχειρήσεων ηλεκτρονικής παρακολούθησης της Μέσης Ανατολής από το Σουέζ στην Κύπρο. Η αντίδραση της Βρετανίας στον απελευθερωτικό αγώνα ήταν να συνεργαστεί μυστικά με τους Τουρκοκύπριους και την τουρκική κυβέρνηση, βοηθώντας την τελευταία να τελειοποιήσει την προπαγάνδα της. Καθώς ο αγώνας εντεινόταν, η Βρετανία αποφάσισε ότι ένας καλός τρόπος για να μείνει το θέμα εκτός Ηνωμένων Εθνών ήταν να συγκληθεί τριμερής διάσκεψη (Βρετανίας, Ελλάδας και Τουρκίας) όπου θα συζητούνταν «πολιτικά και αμυντικά ζητήματα, αφορώντα την ανατολική Μεσόγειο, περιλαμβανομένου και εκείνου της Κύπρου». Η περιγραφή αυτή ήταν μάλλον μη κυριολεκτική, καθώς η διάσκεψη ήταν ουσιαστικά για την Κύπρο· ήταν όμως ένας τρόπος να εμπλακεί και πάλι η Τουρκία στην Κύπρο, σε αντίθεση με τη Συνθήκη της Λωζάνης. Η Τουρκία αποδέχθηκε με προθυμία την πρόσκληση στη διάσκεψη, ενώ η Ελλάδα δικαιολογημένα αμφιταλαντεύτηκε, αποδεχόμενη μόλις στις 5 Ιουλίου, τρεις μέρες μετά την αποδοχή της Τουρκίας, προφανώς με την πεποίθηση ότι η Τουρκία θα προσκαλούνταν απλώς με την ιδιότητα του παρατηρητή. Η παρασκηνιακή πραγματικότητα ήταν πολύ διαφορετική από αυτό που είχε παρουσιαστεί. Πρώτον, το κίνητρο της Βρετανίας ήταν να διχάσει τους Έλληνες και τους Τούρκους, και δεύτερον, να εξασφαλίσει μ' αυτόν τον τρόπο την αποτυχία της διάσκεψης, ώστε να παραμείνει η εξουσία στα χέρια της Βρετανίας.

Τα συνεπακόλουθα

Η διάσκεψη κατέρρευσε σύντομα, όπως περίμενε η βρετανική κυβέρνηση, ενώ στην Τουρκία ξέσπασαν κάποιες καλά συντονισμένες ταραχές εναντίον της εκεί ελληνικής μειονότητας, μετά από μία μυστηριώδη έκρηξη βόμβας στο τουρκικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη. Ούτε η αστυνομία ούτε ο στρατός δεν έκαναν την παραμικρή προσπάθεια να προστατεύσουν τις περιουσίες και να αποτρέψουν τις λεηλασίες. Το γεγονός αυτό σηματοδότησε το τέλος των ψυχρών αλλά πάντως αρκετά ομαλών ελληνοτουρκικών σχέσεων που υπήρχαν από το 1930, και την αφετηρία της εξόδου τόσο Ελλήνων πολιτών από την Τουρκία όσο και Τούρκων πολιτών ελληνικής καταγωγής από την Κωνσταντινούπολη, την Ίμβρο και την Τένεδο, φυγής που επρόκειτο να επιταχυνθεί δραματικά εννιά χρόνια αργότερα, όπως θα δούμε παρακάτω.

Καθώς συνεχιζόταν ο αντιαποικιακός αγώνας για την απελευθέρωση της Κύπρου, η Βρετανία συνεργαζόταν μυστικά με τις τουρκικές αρχές, ενθαρρύνοντάς τες να απαιτήσουν διχοτόμηση. Η Τουρκία δημιούργησε στα τέλη της δεκαετίας του '50 την παραστρατιωτική Τουρκική Οργάνωση Αντίστασης (Turkish Defense Organization - TMT) για να ελέγξει την τουρκοκυπριακή κοινότητα και την ηγεσία της, και για να προωθήσει την διχοτομική πολιτική της στο νησί. Η TMT υποκίνησε ταραχές εναντίον Ελληνοκυπρίων κατά τη διάρκεια του αντιαποικιακού αγώνα και μετά την ανεξαρτησία. Ήταν επίσης υπεύθυνη για δολοφονίες μετριοπαθών Τουρκοκυπρίων που ήταν αντίθετοι με τους διχοτομικούς της σχεδιασμούς.

Οι Βρετανοί συζήτησαν διάφορες προτάσεις με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, με το «Σχέδιο Μακμίλλαν» να είναι από τις πλέον γνωστές. Το σχέδιο αυτό θα οδηγούσε στη διαίρεση του νησιού ανάμεσα σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους για εφτά χρόνια, που θα ακολουθούσε από συγκυριαρχία της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Μόνο η Τουρκία αποδέχθηκε το σχέδιο, κάτι που επέτρεψε στη Βρετανία να συνεχίσει την πίεση: η Βρετανία είχε ήδη εξορίσει, στις 9 Μαρτίου 1956, τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και τρεις στενούς συνεργάτες του στις Σεϋχέλλες. Η απελευθέρωσή του ήρθε μετά από αμερικανικές πιέσεις έναν χρόνο αργότερα, χωρίς όμως να του επιτραπεί να επιστρέψει στην Κύπρο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, ανησυχώντας για την ένταση ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, συμμαχικές χώρες-μέλη του ΝΑΤΟ, ενέτειναν την πίεσή τους στη Βρετανία, την Ελλάδα και την Τουρκία ώστε να βρεθεί κάποια λύση στο αδιέξοδο. Οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας και της Τουρκίας, Κωνσταντίνος Καραμανλής και Αντνάν Μεντερές, συναντήθηκαν στη Ζυρίχη τον Φεβρουάριο του 1959.

Ανεξαρτησία Η Κυπριακή Δημοκρατία (1960)

Οι πλευρές συμφώνησαν σε ένα προσχέδιο για την ανεξαρτησία της Κύπρου με Ελληνοκύπριο πρόεδρο και Τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο. Στις 19 Φεβρουαρίου, στο Λονδίνο, η ελληνική, η τουρκική και η βρετανική κυβέρνηση συνήλθαν για να οριστικοποιήσουν τις ρυθμίσεις. Αυτές οι συμφωνίες με τις οποίες τερματίστηκε η βρετανική κυριαρχία περιλάμβαναν ένα σύνταγμα και τρεις συνθήκες: τη Συνθήκη Εγγυήσεως, τη Συνθήκη Συμμαχίας και τη Συνθήκη Εγκαθιδρύσεως. Αυτήν τη φορά, επετράπη στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο να παρευρεθεί, ο οποίος στη συνέχεια εργάστηκε σκληρά για να περικοπεί η έκταση των περιοχών που απαιτούσε η Βρετανία από 160 σε 99 τετραγωνικά μίλια, σχεδόν το τρίτο της εκατό του νησιού, τις οποίες η Βρετανία διατηρεί μέχρι και σήμερα. Μέχρι την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων, η Βρετανία εξασφάλισε ακόμη τη διατήρηση δικαιωμάτων πρόσβασης και χρήσης σε ορισμένες μικρότερες τοποθεσίες στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας, δικαιώματα υπερπτήσεων και διάφορα δικαιώματα διέλευσης. Οι μάλλον μοναδικές αυτές ρυθμίσεις έτειναν να μειώσουν την ιδέα της πλήρους κυριαρχίας και ανεξαρτησίας, με την έννοια ότι οι τρεις συνθήκες σαφώς συνδέονταν με μία συνεχιζόμενη βρετανική παρουσία, και θεωρήθηκαν ως ένα ενιαίο διασυνδεδεμένο πακέτο από τη βρετανική κυβέρνηση.

Η Συνθήκη Εγκαθιδρύσεως εδραίωνε το σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Περισσότερο από το μισό του κειμένου αφιερώθηκε στις Περιοχές Κυρίαρχων Βάσεων (SBAs) και σε θέματα σχετικά με αυτές. Το υπόλοιπο αφορούσε οικονομικά ζητήματα και θέματα εθνικότητας που ανέκυπταν από τον τερματισμό της αποικιακής διοίκησης. Η Συνθήκη Συμμαχίας έθετε το πλαίσιο για συνεργασία μεταξύ της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Κύπρου, την εκπαίδευση ενός κυπριακού στρατού και τη στάθμευση 950 Ελλαδιτών και 650 Τούρκων στρατιωτών στο νησί, σε αναλογία 60:40, που δεν αντιπροσώπευε την αναλογία του 82:18 Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Η Συνθήκη Εγγυήσεως απαγόρευε την ένωση με οποιαδήποτε χώρα, καθώς και τη διχοτόμηση, και καθιστούσε τη Βρετανία, την Ελλάδα και την Τουρκία από κοινού υπεύθυνες για την ανεξαρτησία, κυριαρχία και ασφάλεια της Κύπρου.

Το τελικό σύνολο παραχωρούσε στους Τουρκοκύπριους μεγαλύτερη επιρροή (για παράδειγμα, 30 τοις εκατό των θέσεων στη δημόσια υπηρεσία) απ' όσο αναλογούσε στον αριθμό τους. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι θα διέθεταν δικαίωμα αρνησικυρίας σε θέματα εξωτερικών σχέσεων, άμυνας, ασφάλειας και επιβολής φορολογίας.

Η πολυπλοκότητα της συνολικής μετα-αποικιακής ρύθμισης αντανάκλασε ένα φάσμα εξωτερικών συμφερόντων που μείωναν την ιδέα ενός ενιαίου κράτους βασισμένου στην ισότητα των δικαιωμάτων. Πρώτον, υπήρχε το αγγλοαμερικανικό ενδιαφέρον να διατηρηθούν οι βάσεις για στρατιωτικούς σκοπούς (ακόμη και προτού την πανωλεθρία του Σουέζ του 1956, η Βρετανία είχε αρχίσει να μεταφέρει τις επιχειρήσεις ηλεκτρονικής παρακολούθησης της Μέσης Ανατολής στην Κύπρο)· δεύτερη ήταν η ανάγκη να παραμείνει η Κύπρος στη σφαίρα του ΝΑΤΟ (ακόμη και χωρίς να είναι μέλος)· τρίτη ήταν η συνακόλουθη ανάγκη να αντιμετωπιστεί η σοβιετική επιρροή στην ανατολική Μεσόγειο, όπως ακριβώς είχε συμβεί και με τη Ρωσία από το τέλος του δέκατου όγδοου αιώνα· και τέταρτο ήταν το ενδιαφέρον της Ελλάδας και της Τουρκίας να διατηρήσουν την επιρροή τους.

Παρ' όλο που τελικά υπέγραψαν τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, η ελληνοκυπριακή και η τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν είχαν σοβαρό ρόλο στη σύνταξή τους. Ουσιαστικά, τόσο οι συμφωνίες όσο και το σύνταγμα επιβλήθηκαν στον λαό της Κύπρου, χωρίς ποτέ να του δοθεί η ευκαιρία να τα κρίνει με την ψήφο του.

Αν και επιφανειακά αυτό το μάλλον περίπλοκο στο σύνολό του και μοναδικό νομικό πακέτο σχεδιάστηκε για να λειτουργήσει σωστά, ακόμη και οι Βρετανοί αναγνώρισαν ότι η Συνθήκη Εγγυήσεως βρισκόταν σε αντίθεση με το Άρθρο 2.4 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ και παραμεριζόταν πλήρως από το Άρθρο 103. Δεν επρόκειτο να περάσει πολύς καιρός μέχρι να κάνει την εμφάνισή της η πραγματικότητα, και ο πύργος από τραπουλόχαρτα κατέρρευσε.

Η κρίση του 1963–64

Το μείγμα εθνικής υπερηφάνειας, στρατηγικών συμφερόντων και ενός δύσχηστου και περίπλοκου συντάγματος αποδείχθηκε υπερβολικά βαρύ για τη νεοσύστατη δημοκρατία. Το σημαντικότερο, ίσως, σε επίπεδο πρακτικών ζητημάτων, ήταν ότι οι εγγυήτριες δυνάμεις είχαν αφήσει ανολοκλήρωτο ένα ζωτικής σημασίας έργο για την ανεξαρτησία της Κύπρου στις 16 Αυγούστου 1960: το ζήτημα των ξεχωριστών δήμων, με άλλα λόγια τις λεπτομέρειες της τοπικής αυτοδιοίκησης που είναι τόσο ζωτική για την ομαλή λειτουργία της καθημερινής ζωής των δύο κοινοτήτων. Το ζήτημα αυτό αφέθηκε για να επιλυθεί μετά την ανεξαρτησία με διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο Κοινοτικών Συνελεύσεων, της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής. Η συμφωνία αποδείχθηκε δύσκολη σ' αυτό και σε κάποια άλλα θέματα, και ο Πρόεδρος Μακάριος υποχρεώθηκε να εισηγηθεί δεκατρείς τροποποιήσεις στο σύνταγμα με σκοπό να «ξεπεραστούν τα εμπόδια στην ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη του κράτους». Η κίνηση αυτή έγινε με την ενθάρρυνση του Βρετανού Υπατού Αρμοστή στην Κύπρο, που θεώρησε τις προτάσεις «λογική βάση για συζήτηση».

Το αποτέλεσμα ήταν ατυχές. Οι τροποποιήσεις που προτάθηκαν απορρίφθηκαν αμέσως, αρχικά από την Τουρκία και στη συνέχεια από την τουρκοκυπριακή ηγεσία, η οποία ευθυγραμμίστηκε με την πολιτική της Άγκυρας για διχοτόμηση του νησιού. Ο Τουρκοκύπριος αντιπρόεδρος της Κύπρου διακήρυξε ότι το σύνταγμα ήταν νεκρό, υποστηρίζοντας ότι οι δύο κοινότητες δεν μπορούσαν να συνυπάρξουν. «Πέστε το διχοτόμηση αν σας αρέσει», είπε. Η ατμόσφαιρα στο νησί κατέστη τεταμένη και ρευστή, με κάποια μικρότερης σημασίας περιστατικά να κλιμακώνονται σε διακοινοτικές συγκρούσεις, τροφοδοτούμενες από εξωτερικές παρεμβάσεις. Η κρίση έγινε διεθνής.

Με την Τουρκία να απειλεί με εισβολή, ο Πρόεδρος Μακάριος παρέπεμψε το πρόβλημα στα Ηνωμένα Έθνη. Προς εκνευρισμό της Τουρκίας, ο ΟΗΕ αποφάσισε στις 4 Μαρτίου 1964, με το Ψήφισμα 186 του Συμβουλίου Ασφαλείας, να χρησιμοποιηθεί η αποστολή καλών υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για να επιτευχθεί κάποια διευθέτηση σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ· να αναπτυχθούν ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ (UNFICYP) στο νησί· να οριστεί μεσολαβητής του ΟΗΕ· και να επαναβεβαιωθεί η κυριαρχία και η συνεχιζόμενη ύπαρξη της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στο μεταξύ η βία συνεχιζόταν, και το καλοκαίρι αεροπορικές δυνάμεις της Τουρκίας βομβάρδισαν ελληνοκυπριακά χωριά και άλλους μη στρατιωτικούς στόχους, χρησιμοποιώντας σε κάποιες περιπτώσεις βόμβες ναβάλμ. Αν και οι Βρετανοί και οι Αμερικανοί είχαν αρχικά συμφωνήσει να μην αποτρέψουν κάποια τουρκική εισβολή, φοβήθηκαν επίσης ότι ένας πόλεμος μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας θα έβλαπτε σοβαρά τη νότια πτέρυγα του ΝΑΤΟ, προς όφελος της Σοβιετικής Ένωσης. Η Σοβιετική Ένωση απείλησε ότι θα υπερασπιστεί την Κύπρο σε περίπτωση εισβολής, και κατόπιν τούτου οι ΗΠΑ προειδοποίησαν την Ελλάδα και την Τουρκία να μην προχωρήσουν σε πόλεμο. Ο ίδιος ο Αμερικανός πρόεδρος προειδοποίησε την Τουρκία, με τον αυστηρότερο τρόπο, να μην εισβάλει στην Κύπρο.

Ο ΟΗΕ υπερίσχυσε. Ωστόσο, η κρίση σηματοδότησε την αφετηρία μίας ντε φάκτο διαίρεσης του νησιού, με τους Τουρκοκύπριους, παρωθούμενους από την Τουρκία, να εφαρμόζουν μία πολιτική συστηματικού αυτο-διαχωρισμού με τη δημιουργία θυλάκων, αλλά και να αποχωρούν μονομερώς από την κυβέρνηση, τη Βουλή των Αντιπροσώπων και όλους τους κρατικούς θεσμούς. Αυτές οι εξελίξεις είχαν επίσης ως αποτέλεσμα και την περαιτέρω ριζοσπαστικοποίηση κάποιων εξτρεμιστικών στοιχείων από τις δύο μητέρες πατρίδες.

Το 1960, ο πληθυσμός της Κύπρου υπολογιζόταν σε 574.000, με την αναλογία της ελληνοκυπριακής προς την τουρκοκυπριακή κοινότητα να βρίσκεται περίπου στο 82:18. Όταν άρχισε η κρίση, οι Τουρκοκύπριοι ήταν εγκατεστημένοι σε ολόκληρο το νησί, χωρίς να διαθέτουν πλειοψηφία σε καμία διοικητική περιφέρεια. Υπήρχαν τουρκοκυπριακές συνοικίες σε όλες τις μεγάλες πόλεις. Από τα χωριά, 392 ήταν αποκλειστικά ελληνοκυπριακά, 123 τουρκοκυπριακά, και 114 μεικτού πληθυσμού· και τα τρία αυτά είδη χωριών ήταν διάσπαρτα σε ολόκληρο το νησί.

Το κόστος της κρίσης για την Ελλάδα ήταν η εκδίωξη των περισσότερων από τους περίπου 12.000 Έλληνες πολίτες από την Τουρκία και 60.000 Τούρκων πολιτών ελληνικής καταγωγής, από την Κωνσταντινούπολη, την Ίμβρο και την Τένεδο, κίνηση την οποία η Ελλάδα επέλεξε να μην ανταποδώσει εναντίον των τουρκόφωνων μουσουλμάνων της Θράκης, οι οποίοι ευημερούν μέχρι και σήμερα.

Όπως έχουμε δει, ένα αποτέλεσμα της κρίσης ήταν το ξεκίνημα της ανάμειξης του ΟΗΕ στην Κύπρο, κάτι που δυσαρέστησε την τουρκική κυβέρνηση. Μέχρι σήμερα, στο νησί σταθμεύουν στρατεύματα της ειρνευτικής δύναμης του ΟΗΕ. Με την ανάμειξη του ΟΗΕ επήλθε μία μεσολαβητική προσπάθεια, με επικεφαλής τον Γκάλο Πλάζα. Ωστόσο, αν και η έκθεσή του, του Μαρτίου του 1965, με την οποία τασσόταν έντονα κατά της διχοτόμησης (αποκαλούσε την ιδέα αυτή «βήμα απελπισίας προς τη λανθασμένη κατεύθυνση»), θεωρήθηκε θετική από την ελληνική και την κυπριακή κυβέρνηση, η τουρκική κυβέρνηση την απέρριψε. Η Τουρκία συνέχισε να προωθεί τη διχοτόμηση και να εξοπλίζει τους Τουρκοκύπριους. Απέναντι σ' αυτές τις εξελίξεις, στάλθηκε στην Κύπρο μία ελληνική μεραρχία για να την προστατεύσει από ενδεχόμενη τουρκική εισβολή.

Η κρίση του 1967

Με την κατάληψη της εξουσίας στην Ελλάδα από τους στρατιωτικούς το 1967, οι εντάσεις στην Κύπρο, τροφοδοτούμενες από τα εθνικιστικά στοιχεία και στις δύο μητέρες πατρίδες, έφτασαν σε κρίσιμο σημείο με την επιστροφή του Γρίβα στην Κύπρο (είχε φύγει το 1960, επέστρεψε το 1964 για να αναλάβει την ηγεσία της Εθνικής Φρουράς, αποχώρησε το 1967 και επανήλθε μυστικά το 1970). Ο Γρίβας είχε την υποστήριξη των υπερεθνικιστών της χούντας στην Ελλάδα. Ο Πρόεδρος Μακάριος έκανε ό,τι μπορούσε για να παραμείνει έξω από την αντιπαράθεση, έχοντας απορρίψει το σχέδιο Άτσεσον που είχαν προτείνει οι ΗΠΑ το 1964, το οποίο μπορούσε να οδηγήσει σε μόνιμη διχοτόμηση και διπλή ένωση. Εξαιτίας της πολιτικής του που εκμεταλλευόταν τη διεθνή ισορροπία δυνάμεων και του κύρους του στο κίνημα των αδεσμεύτων στον ΟΗΕ, θεωρήθηκε –αβάσιμα– ότι ήταν υπέρ των Σοβιετικών, ιδίως από τους Αμερικανούς και από τμήματα της χούντας της Αθήνας.

Οι συγκρούσεις, που αρχικά προκλήθηκαν από τους Τουρκοκύπριους, σύμφωνα με τον ΟΗΕ, ξέσπασαν τον Νοέμβριο, και η απειλή πολέμου μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας ξεπρόβαλε και πάλι, με την Τουρκία να απειλεί να εισβάλει στην Κύπρο. Μετά από έντονη διεθνή πίεση, ο Γρίβας και η ελληνική μεραρχία υποχρεώθηκαν να αποσυρθούν.

Στο μεταξύ, η κυβέρνηση της Κύπρου υιοθέτησε μία σειρά μέτρων για να εξομαλύνει την κατάσταση στο νησί. Σ' αυτά περιλαμβάνονταν οικονομικά κίνητρα προς Τουρκοκύπριους (οι οποίοι είχαν υποχρεωθεί από την ηγεσία τους να μετακινηθούν σε τουρκικούς θύλακες) για να επιστρέψουν στα σπίτια τους και στις περιουσίες τους. Αυτά τα μέτρα είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση των εντάσεων και τη σταδιακή εξάλειψη της διακοινοτικής βίας.

Διακοινοτικές διαπραγματεύσεις (1968–1974)

Αυτό που τουλάχιστον κατάφερε η κρίση ήταν να επικεντρώσει και πάλι τη διεθνή προσοχή στην Κύπρο, και τώρα ο Πρόεδρος Μακάριος επαναπροσανόλησε την πολιτική του αποκάλυπτα και σταθερά προς την κατεύθυνση της «αδέσμευτης ανεξαρτησίας» για την Κύπρο, θέτοντας έτσι την ένωση σε δεύτερη μοίρα. Τον Ιανουάριο του 1968 υποστήριξε ότι «Μία λύση ανάγκης πρέπει να αναζητηθεί εντός των ορίων του ερικτού, το οποίο δεν συμπίπτει πάντα με τα όρια του επιθυμητού». Αυτό εξόργισε, ιδίως, ισχυρές εθνικιστικές δυνάμεις στο εσωτερικό της ελληνικής χούντας, καθώς επίσης και οπαδούς του Γρίβα, που υποστήριζαν την ένωση με την Ελλάδα.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος επανεξέλεγε το 1968 πρόεδρος με συντριπτική πλειοψηφία, συγκεντρώνοντας περισσότερο από 95 τοις εκατό των ψήφων, κερδίζοντας έτσι μία ισχυρή έγκριση για την πολιτική του. Οι προσπάθειές του για επίλυση του προβλήματος με έμφραση στην αδέσμευτη ανεξαρτησία όχι μόνον εξόργισαν τη χούντα της Αθήνας, αλλά ανησύχησαν επίσης τις ΗΠΑ και τη Βρετανία που ακόμη διατηρούσαν ελπίδες για κάποια λύση διπλής ένωσης του τύπου του σχεδίου Άτσεσον και που θεωρούσαν ότι μία αληθινά ανεξάρτητη Κύπρος θα διευκόλυνε τους σοβιετικούς στόχους στη Μεσόγειο, έστω κι αν αυτή η θεώρηση ήταν εσφαλμένη.

Παρ' όλα αυτά, με πρωτοβουλία της κυπριακής κυβέρνησης, το 1968 ξεκίνησαν διακοινοτικές συνομιλίες υπό την αιγίδα του ΟΗΕ για την επίλυση συνταγματικών θεμάτων. Συχνά προσκρούοντας στην αδυναμία να συμφωνήσουν σε ζητήματα τοπικής διακυβέρνησης, οι συνομιλίες συνεχίστηκαν σε στάδια μέχρι και μέσα στο 1974. Παρά τα εμπόδια καθ' όλη την πορεία, οι συνομιλίες σημείωναν πρόοδο, όταν η διαδικασία διακόπηκε από τις τραγικές εξελίξεις του καλοκαιριού του 1974.

Η τουρκική εισβολή (1974)

Με τους υπέρμαχους της σκληρής γραμμής στους κόλπους της ελληνικής χούντας να παίρνουν την εξουσία τον Νοέμβριο του 1973, οι σχέσεις μεταξύ του Προέδρου Μακάριου και των δικτατόρων άγγιξαν το ναδίρ. Ο Γρίβας, ο οποίος είχε επιστρέψει μυστικά στην Κύπρο το 1970, με τις ευλογίες της χούντας, για να ηγηθεί ενός παράνομου κινήματος [ΕΟΚΑ Β'] στην Κύπρο κατά της πολιτικής του Μακάριου, πέθανε στις αρχές του 1974, γεγονός που ενίσχυσε ακόμα περισσότερο εκείνα τα στοιχεία της χούντας που επιδίωκαν να ανατρέψουν τον Αρχιεπίσκοπο. Ένας συνδυασμός κοντόφθαλμης οπτικής και φανατισμού οδήγησε στο πραξικόπημα της χούντας κατά του Μακάριου τον Ιούλιο του 1974. Η Βρετανία αρνήθηκε να τηρήσει τις υποχρεώσεις της σύμφωνα με τη Συνθήκη

Εγγυήσεως, δίνοντας έτσι το πρόσχημα στην Τουρκία να εισβάλει στην Κύπρο.

Ο Πρόεδρος Μακάριος επιβίωσε από το πραξικόπημα και φυγαδεύτηκε για ασφάλεια στη Μάλτα από τους Βρετανούς, οι οποίοι κατόπιν τον καθυστέρησαν για τη νύχτα, ώστε να μην μπορέσει να παραστεί στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη και να διασφαλίσει ένα εντονότερο ψήφισμα του ΟΗΕ που να ζητά την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης. Οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις εισέβαλαν στην Κύπρο στις 20 Ιουλίου. Την ίδια μέρα, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ απαίτησε να τερματιστεί η ξένη στρατιωτική επέμβαση στην Κύπρο. Στις 23 Ιουλίου, μετά από κατάπαυση του πυρός, η χούντα της Αθήνας και οι πραξικοπηματίες στην Κύπρο έπεσαν από την εξουσία, και ο πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων, Γλαύκος Κληρίδης, ανέλαβε καθήκοντα προέδρου της Δημοκρατίας, αποκαθιστώντας έτσι τη συνταγματική τάξη στην Κυπριακή Δημοκρατία. Ενώ η Τουρκία συνέχισε να εδραϊώνει τις θέσεις της, και να προελαύνει, παρά την εκεχειρία, ξεκίνησαν στη Γενεύη πυρετώδεις διαπραγματεύσεις μεταξύ της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Από τότε και στο εξής η βρετανική κυβέρνηση, μετά την αρχική αγανάκτηση που επέδειξε, ακολούθησε την

αμερικανική πολιτική, που ουσιαστικά βρισκόταν τότε στα χέρια του υπουργού Εξωτερικών και επικεφαλής του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας Χένρυ Κίσσιγκερ.

Αν και η διακυβέρνηση Κληρίδη είχε πλέον αποκαταστήσει τη νομιμότητα μετά το πραξικόπημα, και παρ' όλο που το πρόσχημα για την τουρκική εισβολή ήταν πλέον ετεροχρονισμένο, η Τουρκία στη συνέχεια κατέλαβε σχεδόν το 37 τοις εκατό της Κύπρου με μία βάρβαρη, και μαζική, στρατιωτική επίθεση στα μέσα Αυγούστου. Επρόκειτο για θηριωδία: 180.000 Ελληνοκύπριοι εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους και εκτοπίστηκαν στο νότιο τμήμα του νησιού. Άλλοι 20.000, που επιχειρούσαν να παραμείνουν, υποχρεώθηκαν κι αυτοί επίσης να φύγουν τελικά: σήμερα, μόνο μια χούφτα κυρίως ηλικιωμένοι Ελληνοκύπριοι παραμένουν, υπό συνθήκες καταπίεσης, στη χερσόνησο της Καρπασίας.

Το 1983, η Τουρκία υποκίνησε τη «μονομερή ανακήρυξη ανεξαρτησίας» στην κατεχόμενη Κύπρο, προσθέτοντας και την απόπειρα απόσχισης στις υπόλοιπες πράξεις επιθετικότητας της. Η διεθνής κοινότητα καταδίκασε αυτήν την ενέργεια, με το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ να την κηρύσσει «νομικά άκυρη». Δυστυχώς, η τουρκική κατοχή συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, παρά τα πολλά ψηφίσματα του ΟΗΕ που ζητούν την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων και εποίκων.

Τα συνεπακόλουθα

Η εισβολή –και ιδιαίτερα οι μυστικές διπλωματικές επαφές που οδήγησαν σε αυτήν– παραμένει ακόμη σκοτεινή υπόθεση, και η αμερικανική κυβέρνηση έχει κατηγορηθεί ότι το λιγότερο έχει ανεχθεί το πραξικόπημα στην Κύπρο και την τουρκική εισβολή και κατοχή. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Κίσινγκερ έγραψε αργότερα ότι το κυπριακό πρόβλημα επιλύθηκε το 1974, απηχώντας τα λόγια του Τούρκου πρωθυπουργού, Μπουλέντ Ετοεβίτ, που είχε διατάξει την εισβολή. Είναι επίσης αποκαλυπτικό ότι η αμερικανική κυβέρνηση συναίνεσε στην κατοχή περισσότερου από το ένα τρίτο της Κύπρου από την Τουρκία. Ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών, Τζέιμς Κάλλαχαν, είχε προειδοποιηθεί για τα τουρκικά σχέδια εισβολής και, μετά την τουρκική απόβαση, εξέφρασε ανησυχία για τα σχέδια της Τουρκίας να εδραιωθεί, και να καταλάβει το ένα τρίτο της Κύπρου. Ωστόσο, όταν αργότερα ερωτήθηκε από την Κοινοβουλευτική Επιτροπή για την Κύπρο, επέλεξε να αρνηθεί οποιαδήποτε προηγούμενη γνώση.

Ως αποτέλεσμα της εισβολής και κατοχής, η Βρετανία θέλησε να εγκαταλείψει τις Περιοχές Κυρίαρχων Βάσεων (SBAs), έχοντας αναγνωρίσει δέκα χρόνια νωρίτερα ότι αυτές θα θεωρούνταν ολοένα και περισσότερο αναχρονιστικές από τη διεθνή κοινή γνώμη. Μετά την εισβολή, το βρετανικό Υπουργείο Εξωτερικών θεώρησε ότι οι βάσεις αποτελούσαν πηγή αμνηστίας για τη Βρετανία και εξέτασε με τις Ηνωμένες Πολιτείες την ιδέα της εγκατάλειψής τους, απλώς για να του υποδειχθεί ότι αυτές πρέπει να παραμείνουν βρετανικές. Ο Κίσιινγκερ, συγκεκριμένα, άσκησε πίεση στη βρετανική κυβέρνηση,

περιγράφοντας την Κύπρο ως ένα σημαντικό κομμάτι στην παγκόσμια σκακιέρα, και τονίζοντας την άποψή του ότι η Κύπρος ήταν σημαντική στην αραβο-ισραηλινή διένεξη. Αυτό δεν αποτελούσε έκπληξη, καθώς ήδη από το 1957 είχε γράψει ότι η Κύπρος θα έπρεπε να αποτελεί προκεχωρημένη βάση για στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Μέση Ανατολή. Κατ' ιδίαν, το βρετανικό Υπουργείο Εξωτερικών θεώρησε το συνολικό πακέτο της συνθήκης μάλλον επισφαλές νομικά, και μάλιστα παραδέχθηκε ότι η Βρετανία βρισκόταν σε θέση ισχύος χωρίς ευθύνη.

Έτσι, τα συνεπακόλουθα της εισβολής υπογράμμισαν την επικινδυνότητα της συνολικής διχαστικής ρύθμισης του 1960. Τώρα, ωστόσο, με τα τουρκικά στρατεύματα να κατέχουν περισσότερο από το ένα τρίτο του νησιού, και με τη γεωγραφική θέση της Κύπρου να θεωρείται ακόμα σημαντική για την αμερικανική στρατηγική στη Μέση Ανατολή, ο μόνος δρόμος ήταν να δοθεί έμφαση στις διακοινοτικές διαπραγματεύσεις, όπως έπραξε ο Πρόεδρος Μακάριος, συμφωνώντας μάλιστα στις αρχές του 1977 με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη, Ραούφ Ντενκτάς, σε μια δέσμη κατευθυντήριων αρχών στη βάση μίας ανεξάρτητης, αδέσμευτης και δικαιοδικής ομοσπονδιακής δημοκρατίας. Αλλά το καλοκαίρι του 1977, ο Μακάριος απεβίωσε. Η Τουρκία στο μεταξύ είχε εδραιώσει τη θέση της ενθαρρύνοντας τη μετανάστευση στην Κύπρο χιλιάδων παράνομων εποίκων, και καθυστερώντας την πορεία προς κάποια λύση.

Η ιστορία των διαπραγματεύσεων έχει γεμίσει πολλά βιβλία, αλλά το κοινό θέμα που έχει προκύψει από αποχαρκτηρισμένα διπλωματικά έγγραφα είναι ότι η Τουρκία έχει εδραιώσει την κατοχή της στο βόρειο τμήμα της Κύπρου σε βαθμό που την κάνει πλέον περισσότερο από ποτέ απρόθυμη να παραχωρήσει οτιδήποτε που θα μοιάζει με το ελάχιστο που θα μπορούσε να αποδεχθεί η ελληνική πλευρά ως βάση για διευθέτηση. Εάν κανείς προσθέσει σε αυτά την τακτική της τουρκικής κυβέρνησης να διαουνδώνει τις διεκδικήσεις της επί κάποιων ελληνικών νησίδων και επί μέρους της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, με τη θέση της στην Κύπρο, και αυτό το συνδέσει με τα στρατηγικά συμφέροντα μεγάλων δυνάμεων, τότε δε θα δυσκολευτεί να καταλάβει για ποιο λόγο οι διαπραγματεύσεις είναι γεμάτες με τόσες δυσκολίες. Υπολογίζεται ότι υπάρχουν τώρα 160.000 παράνομοι έποικοι στην κατεχόμενη Κύπρο, ξεπερνώντας ήδη τον αρχικό τουρκοκυπριακό πληθυσμό, ο οποίος έχει συρρικνωθεί περίπου στο μισό του αρχικού αριθμού των 116.000 εξαιτίας της μετανάστευσης, γεγονός που σηματοδοτεί την έναρξη ενδοτουρκικών εντάσεων. Εάν κανείς προσθέσει τις 43.000 των κατοχικών στρατευμάτων, γίνεται ξεκάθαρο ότι μία τεράστια δημογραφική ανισορροπία έχει προκληθεί τεχνητά στο νησί.

Πέρα από τη συνεχιζόμενη κατοχή, υπάρχουν ακόμη περίπου 1.400 αγνοούμενοι Ελληνοκύπριοι, ενώ έχει συντελεστεί σημαντική πολιτιστική και περιβαλλοντική καταστροφή, ιδίως αρχαιολογικών χώρων, ναών και μοναστηριών. Πολύτιμα θρησκευτικά τεχνουργήματα και αρχαιολογικοί θησαυροί από την κατεχόμενη Κύπρο έχουν καταλήξει σε ξένες αίθουσες πλειστηριασμών και μουσεία, ενώ κάποια από αυτά επιστράφηκαν στην Κύπρο μετά από σκληρούς νομικούς αγώνες. Η εθνοκάθαρση, η αλλαγή τοπωνυμίων, ο συστηματικός εποικισμός και η καταστροφή της χριστιανικής και ελληνικής πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς έχουν αποτελέσει τμήμα μιας σκόπιμης διαδικασίας «εκτουρκισμού» των κατεχόμενων περιοχών της Κύπρου.

Κάποιοι εκτοπισμένοι Κύπριοι έχουν επίσης κερδίσει δικαστικές υποθέσεις κατά της Τουρκίας για στέρψη των περιουσιών τους, οι περισσότερες από τις οποίες τώρα κατέχονται από παράνομους έποικους. Η πιο γνωστή είναι η υπόθεση Λοιζίδου, αν και η Τουρκία ακόμη δεν της έχει επιτρέψει να πάρει πίσω την περιουσία της. Παρά τα προβλήματα αυτά, το 2004 φάνηκε σε ορισμένους ότι κάποια λύση βρισκόταν προ των πυλών, στη μορφή του αποκαλούμενου Σχεδίου Ανάν.

Προσχώρηση στην ΕΕ (2004)

Το υπόβαθρο αυτής της πρότασης για λύση έχει τις άμεσες ρίζες του στο θαρραλέο αίτημα της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ, παρά τις απειλές της τουρκικής κυβέρνησης. Οι επίσημες ενταξιακές διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν το 1998. Τον επόμενο χρόνο, και πάλι παρά τις τουρκικές απειλές, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε ότι η επίτευξη λύσης στο κυπριακό πρόβλημα δεν αποτελούσε προϋπόθεση για την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ. Αυτή η εξέλιξη κινητοποίησε διεθνείς προσπάθειες για μία διευθέτηση, με κάποιες δυνάμεις να αντιλαμβάνονται ότι η κυπριακή ένταξη θα έφερνε σε δύσκολη θέση την Τουρκία, που και η ίδια είχε υποβάλει αίτηση ένταξης στην ΕΕ, και η οποία, με την προσχώρηση της Κύπρου την 1η Μαΐου 2004, θα κατείχε ένα κράτος-μέλος της ΕΕ. Η βρετανική και η αμερικανική πίεση για λύση, τόσο επίσημη όσο και παρασκηνιακή, προσέλαβε φρενήρη ρυθμό, για να κορυφωθεί στο «Σχέδιο Ανάν», από το όνομα του τότε Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ.

Καθώς η Κύπρος αποτελούσε πάντα μέρος της ευρωπαϊκής οικογένειας εθνών, η ένταξη στην ΕΕ ήταν μία αναμενόμενη και εύλογη επιλογή για την Κύπρο, υπαγορευμένη από την ιστορία, την κουλτούρα, τον πολιτισμό, τις παραδόσεις και την ευρωπαϊκή νοστορπία της.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατανόησε την πολυπλοκότητα της κατάστασης. Όρισε λοιπόν ρητά ότι η εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου στην κατεχόμενη Κύπρο θα αναστελλόταν μέχρις ότου αυτή η περιοχή επανενωθεί με την υπόλοιπη Δημοκρατία, αν και η Κυπριακή Δημοκρατία στο σύνολό της θα αποτελούσε μέλος της ΕΕ. Οι συνομιλίες για την επίλυση του Κυπριακού ξεκίνησαν τον Νοέμβριο του 2002, μεταξύ των ηγετών των δύο κοινοτήτων, και μετά από διάφορες συσκέψεις μεταξύ των κυβερνήσεων της Κύπρου, της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Βρετανίας (με τις Ηνωμένες Πολιτείες σε ανεπίσημο ρόλο) υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, ένα πολυσύνθετο συνολικό σχέδιο τέθηκε σε δημοψήφισμα τον Απρίλιο του 2004. Το σχέδιο απορρίφθηκε διότι κρίθηκε από τη μεγάλη πλειοψηφία των Κυπρίων επιβλαβές για την επιβίωση του κυπριακού κράτους και για το καλώς νοούμενο κοινό συμφέρον του κυπριακού λαού. Το 76 τοις εκατό των ψηφοφόρων στην

ελεύθερη Κύπρο το απέρριψε, σε σύγκριση με την αρνητική ψήφο του 35 τοις εκατό στην κατεχόμενη Κύπρο. Το σχέδιο υπέστη σαρωτική ήττα και θεωρήθηκε άκυρο στο σύνολό του, σύμφωνα με τις σχετικές πρόνοιές του.

Το σχέδιο περιλάμβανε πρόνοιες των ίδιων των Συνθηκών του 1960, που από πολλούς θεωρήθηκαν σημαντικός παράγοντας που συντέλεσε στη ρήξη του 1963. Περιλάμβανε την κάπως αυθαίρετη διάταξη ότι η Βρετανία, η Ελλάδα και η Κύπρος θα υποστήριζαν την αίτηση της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΕ, μία απαράδεκτη φαλκίδευση της εθνικής κυριαρχίας. Ιδιαίτερα σημαντικό ήταν το γεγονός ότι σήμαινε επίσης την κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, και την επαναδημιουργία μιας νέας,

χωρίς αδιάσειστες εγγυήσεις για συνολική αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων και των παράνομων επεικών ή για τα δικαιώματα των Κυπρίων να εγκαθίστανται όποτε και όπου επιθυμούν. Επιπλέον, δεν προνοούσε για μία ορθά λειτουργική κυβέρνηση, απαλλαγμένη από τους εθνικούς διαχωρισμούς του παρελθόντος που είχαν επιβληθεί στο νησί.

Με λίγα λόγια, το σχέδιο στο οποίο ενσωματώθηκαν αυθαίρετα απαράδεκτες τουρκικές αξιώσεις, δεν ήταν μόνο για τους Κύπριους, αλλά και για εξωτερικά συμφέροντα. Ενδεικτικά, πολλές από τις πρόνοιες ήταν σε τέτοιο βαθμό αντίθετες προς το πνεύμα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να αποδυναμώνουν τις ίδιες τις θεμελιώδεις αρχές του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, και ιδιαίτερα εκείνες που αφορούν το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης και εγκατάστασης. Το πολύπλοκο πακέτο αποκλίσεων από το ευρωπαϊκό δίκαιο υπονόμει τον λόγο ύπαρξης της ίδιας της ΕΕ, ιδίως με το να δείχνει ότι παραβλέπει τους επιθετικούς στόχους μιας δύναμης που κατέχει παράνομα μία άλλη χώρα.

Παρόν και μέλλον

Το μέλλον ασφαλώς βρίσκεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τον Ιανουάριο του 2008, το ευρώ εισήχθη στην Κύπρο, τονίζοντας έτσι τον δυναμισμό και την προσαρμοστικότητα της οικονομίας της Κύπρου, που βασίζεται σε έναν ανθηρό τομέα υπηρεσιών (τράπεζες, εμπόριο και τουρισμός αντιστοιχούν περίπου στα τρία τέταρτα του ΑΕΠ). Πρόκειται για μία μεγάλη αλλαγή σε σύγκριση με την Κύπρο των αρχών της δεκαετίας του '60, όταν η οικονομία βασιζόταν κυρίως σε εξαγωγές αγροτικών προϊόντων και μεταλλευμάτων. Ενδεικτικό, και θετικό για τις μακροπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές της Κύπρου, είναι το γεγονός ότι το νησί ξοδεύει κατά κεφαλήν περισσότερα από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση. Με δεδομένη την απώλεια πολλών από τις πιο παραγωγικές περιοχές της Κύπρου λόγω της εισβολής και των κατοχικών δυνάμεων, και τον εσωτερικό εκτοπισμό 200.000 Ελληνοκυπρίων από τις κατεχόμενες προς τις ελεύθερες περιοχές, η οικονομία της Κύπρου λίγο απέχει από θαύμα.

Τώρα, υπάρχει ελπίδα ότι μπορεί να βρεθεί λύση. Η κυβέρνηση της Κύπρου έχει αναλάβει μία μεγάλη πρωτοβουλία για αναβίωση της ειρηνευτικής διαδικασίας: τον Σεπτέμβριο του 2008 ξεκίνησαν απευθείας διαπραγματεύσεις με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, παρά τα διάφορα εμπόδια και τις κάθε άλλο παρά υποβοηθητικές δημόσιες δηλώσεις κάποιων Τούρκων αξιωματούχων, που σκοπό είχαν να υπονομεύσουν τη διαδικασία. Καθώς συνεχίζονται οι συνομιλίες, υπάρχουν ελπίδες ότι οι εξωτερικές δυνάμεις θα συμπράξουν με τον κυπριακό λαό στο δύσκολο έργο της αποκατάστασης της κυριαρχίας, ανεξαρτησίας, εδαφικής ακεραιότητας και ενότητας της πατρίδας του, και ότι η αρνητική εξωτερική παρέμβαση θα γίνει στοιχείο του παρελθόντος. Οι Κύπριοι προσδοκούν ότι η Ευρώπη θα υπερασπιστεί τις μεταπολεμικές της παραδόσεις, και θα υποστηρίξει το μέλος της στην αναζήτηση μιας λύσης που να αντέξει στον χρόνο.

Συμπεράσματα

Ιδανικά, στην περίπτωση που επανενωθεί η Κύπρος, το ευρωπαϊκό δίκαιο θα εγγυώνταν ίσα δικαιώματα για όλους, χωρίς να υπάρχει ανάγκη για συμφωνίες που δίνουν έμφαση στον διαχωρισμό. Δεν θα υπήρχε ανάγκη να επαναφερθούν αναχρονιστικές και πολύπλοκες συμφωνίες εξοπλισμένες με λεπτομέρειες που διχάζουν και κάνουν διακρίσεις, οι οποίες έχει φανεί ότι είναι ανεδαφικές, και οδήγησαν σε τόσα προβλήματα στο παρελθόν. Καθώς συνεχίζονται οι τωρινές διακοινοτικές διαπραγματεύσεις, είναι σαφές ότι το μέλλον της Κύπρου βρίσκεται στα ίσα ευρωπαϊκά δικαιώματα για όλους τους Κύπριους, και όχι στα συμφέροντα εξωτερικών δυνάμεων, συμφέροντα που έχουν αποδειχθεί επιζήμια.

Η Κύπρος έχει υπομείνει πολλά τα τελευταία χρόνια, αλλά έχει επιβιώσει παρά τις αντιξοότητες, για να γίνει ισότιμο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να χαιρεί εκτίμησης από τους εταίρους του. Μετατρέπεται σε ένα κομβικής σημασίας ευρωπαϊκό ατού στην ανατολική Μεσόγειο, λειτουργώντας έτσι ως γέφυρα ειρήνης ανάμεσα στην ΕΕ και τη Μέση Ανατολή, όπως έγινε κατά την κρίση στον Λίβανο το καλοκαίρι του 2006. Από την ανεξαρτησία και μετά, και παρά την καταστροφή που υπέστη από τη συνεχιζόμενη επιθετικότητα της Τουρκίας, η Κυπριακή Δημοκρατία μπορεί να επιδείξει σημαντικά επιτεύγματα σε πολλούς τομείς. Σήμερα, η Κύπρος είναι μία σύγχρονη ευρωπαϊκή δημοκρατία, που ενεργά επιζητά να θέσει τέλος στη βίαιη διαίρεση του νησιού και του λαού της που της επιβλήθηκε από την Τουρκία από το 1974.

Τώρα, η κυβέρνηση κάνει ό,τι μπορεί για να επανενώσει τη χώρα και να αποκαταστήσει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες όλων των Κυπρίων, στη βάση του δικαίου της ΕΕ και των ψηφισμάτων του ΟΗΕ, σε ολόκληρο το νησί. Στο μεταξύ, οι Κύπριοι παραμένουν στωικοί όσο και ο πρόγονός τους, ο Ζήνων ο Κτιεύς,

Χ Ρ Ο Ν Ο Λ Ο Γ Ι Ο

9η χιλιετία π.Χ.	Πρώιμη φάση της ακεραμικής νεολιθικής περιόδου
5800 π.Χ.	Οικισμός Χοιροκοιτίας· αρχιτεκτονικά ευρήματα από την περιοχή αποτελούν ενδείξεις καλά οργανωμένης κοινότητας με προηγμένο επίπεδο ζωής
3900 – 2500 π.Χ.	Χαλκολιθική περίοδος· πρώτη εμφάνιση χαλκού
2500 – 1050 π.Χ.	Εποχή του Χαλκού· εντατικοποίηση του εμπορίου χαλκού και άνθηση των καλών τεχνών και της χειροτεχνίας
2η και 1η χιλιετία π.Χ.	Μυκηναίοι και Αχαιοί Έλληνες εγκαθίστανται στην Κύπρο εισάγοντας τον ελληνικό πολιτισμό στο νησί
Μέσα 9ου αιώνα π.Χ.	Αρχίζουν να καταφθάνουν Φοίνικες άποικοι και να συγκεντρώνονται κυρίως στην παραθαλάσσια πόλη του Κιτίου
8ος – 4ος αιώνας π.Χ.	Πόλεις-βασιλεία της Κύπρου περνούν στην κυριαρχία των Ασσυρίων (8ος – 6ος αιώνας π.Χ.), των Αιγυπτίων (560 – 525 π.Χ.) και των Περσών (525 – 333 π.Χ.)
499 π.Χ.	Η Κύπρος προσχωρεί στην Ιωνική Επανάσταση κατά της περσικής κυριαρχίας
411 – 374 π.Χ.	Ο Ευαγόρας Α΄, βασιλιάς της Σαλαμίνας, μετατρέπει την Κύπρο σε ένα από τα σημαντικά πολιτικά και πολιτιστικά κέντρα του ελληνικού κόσμου
332 π.Χ.	Οι πόλεις-βασιλεία της Κύπρου καλωσορίζουν τον Μέγα Αλέξανδρο και συμμετέχουν στις εκστρατείες του
336 π.Χ.	Γέννηση του Κύπριου φιλοσόφου Ζήνωνα από το Κίτιο, του ιδρυτή της Στωϊκής φιλοσοφικής σχολής· πέθανε το 264 π.Χ.
294 – 58 π.Χ.	Η Κύπρος τμήμα της αυτοκρατορίας των Πτολεμαίων
30 π.Χ. – 330 μ.Χ.	Η Κύπρος επαρχία της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας
45 μ.Χ.	Ο χριστιανισμός εισάγεται στην Κύπρο από τους Αποστόλους Παύλο και Βαρνάβα. Ο δεύτερος είναι ο ιδρυτής της Εκκλησίας της Κύπρου
330 – 1191	Η Κύπρος επαρχία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας
488	Ο αυτοκράτορας Ζήνων παραχωρεί στην Εκκλησία της Κύπρου «Αυτοκέφαλον» (δικαιοδοσία αυτοδιοίκησης με δικαίωμα να επιλέγει η ίδια τον ηγέτη της) και πολλά ειδικά προνόμια στον Αρχιεπίσκοπο της Εκκλησίας της Κύπρου, μεταξύ των οποίων το δικαίωμα να υπογράφει με κόκκινο μελάνι
649 – 965	Περίοδος που χαρακτηρίζεται από αραβικές εισβολές στο νησί
1191	Ο βασιλιάς Ριχάρδος Α΄ της Αγγλίας, ο Λεοντόκαρδος, καταλαμβάνει το νησί και το πουλάει στο Τάγμα των Ναϊτών Ιπποτών
1192 – 1489	Περίοδος της Φραγκοκρατίας· η Κύπρος υπό τους Φράγκους Λουζινιάν
1489 – 1571	Βενετοκρατία στην Κύπρο η οποία τερματίζεται με την πολιορκία και την κατάληψη της Λευκωσίας και της Αμμοχώστου από τους Οθωμανούς
1571	Η Κύπρος περιέρχεται στην κυριαρχία των Οθωμανών
1821	Ο Αρχιεπίσκοπος, επίσκοποι και άλλοι διακεκριμένοι Ελληνοκύπριοι που θεωρούνται ύποπτοι ότι σχεδιάζουν συμμετοχή στην Ελληνική Επανάσταση κατά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας εκτελούνται με εντολή του Οθωμανού διοικητή της Κύπρου
1878	Η Κύπρος εκμισθώνεται από την Οθωμανική αυτοκρατορία στη Βρετανία
1914	Η Κύπρος προσαρτάται από τη Βρετανία μετά τη συμμαχία της Τουρκίας με τη Γερμανία κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο
1923	Με τη Συνθήκη της Λωζάνης, η Τουρκία παραιτείται από όλα τα δικαιώματά της επί της Κύπρου
1925	Η Κύπρος ανακηρύσσεται Αποικία του Στέμματος από τη Βρετανία

Χ Ρ Ο Ν Ο Λ Ο Γ Ι Ο

1931 – 21 Οκτωβρίου	Πρώτη εξέγερση Ελληνοκυπρίων κατά της βρετανικής κυριαρχίας· το Κυβερνείο πυρπολείται και το σύνταγμα ανακαλείται
1950 – 15 & 22 Ιανουαρίου	Δημοψήφισμα, που οργανώνεται από την Εκκλησία της Κύπρου, μεταξύ των Ελληνορθόδοξων και Κυπρίων για το θέμα της «ένωσης» (με την Ελλάδα)· 96 τοις εκατό ψηφίζουν υπέρ
1950 – 20 Οκτωβρίου	Ο Μακάριος Γ', επίσκοπος Κιτίου, εκλέγεται Αρχιεπίσκοπος Κύπρου
1954	Η Ελλάδα θέτει το ζήτημα της αυτοδιάθεσης της Κύπρου στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ
1955 – 1 Απριλίου	Ο ένοπλος ανταρτοκρατικός αγώνας των Ελληνοκυπρίων ξεκινά μέσω της οργάνωσης ΕΟΚΑ
1956	Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εξορίζεται από τους Βρετανούς στις Σεϋχέλλες
1957	Η Τουρκία δημιουργεί την τουρκοκυπριακή μυστική οργάνωση ΤΜΤ με επικεφαλής αξιωματικό του στρατού από την Τουρκία· η ΤΜΤ εκφοβίζει την τουρκοκυπριακή κοινότητα, υποκινεί διακοινοτικές αναταραχές και υποστηρίζει τη διχοτόμηση της Κύπρου
1959 – 19 Φεβρουαρίου	Η Κύπρος αποκτά την ανεξαρτησία της με τις συμφωνίες που συνήφθησαν στη Ζυρίχη και στο Λονδίνο ανάμεσα στην Ελλάδα, την Τουρκία και τη Μεγάλη Βρετανία
1959 – Δεκέμβριος	Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εκλέγεται πρώτος Πρόεδρος και ο Δρ. Φαζίλ Κιουτσούκ εκλέγεται πρώτος Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας
1960 – 16 Αυγούστου	Ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας
1963 – 30 Νοεμβρίου	Ο Πρόεδρος Μακάριος προτείνει συνταγματικές τροποποιήσεις «για να ξεπεραστούν τα εμπόδια στην ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη του κράτους», οι οποίες απορρίπτονται από την Τουρκία και την τουρκοκυπριακή ηγεσία. Η ατμόσφαιρα στο νησί καθίσταται τεταμένη και ρευστή
1963 – 21 Δεκεμβρίου	Ξεσπούν διακοινοτικές συγκρούσεις
1964 – 4 Μαρτίου	Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εγκρίνει το ψήφισμα 186, οι βασικές πρόνοιες του οποίου έχουν κατευθύνει από τότε τις διεθνείς ενέργειες για την Κύπρο (αποστολή καλών υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ· δημιουργία της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ στην Κύπρο· επαναβεβαίωση της ανεξαρτησίας, κυριαρχίας και ύπαρξης της Κυπριακής Δημοκρατίας και της κυβέρνησης της Κύπρου)
1964 – Μάρτιος – Μάιος	Άφιξη της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ (UNFICYP) στην Κύπρο
1964 – Αύγουστος	Η Τουρκία εξαπολύει αεροπορικές επιθέσεις εναντίον της Κύπρου ενώ ο πρόεδρος των ΗΠΑ προειδοποιεί την Άγκυρα να μην εισβάλει στο νησί
1965 – 26 Μαρτίου	Ο Μεσολαβητής του ΟΗΕ Γκάλο Πλάζα, σε έκθεσή του προς το Συμβούλιο Ασφαλείας, απορρίπτει την τουρκική θέση για γεωγραφικό διαχωρισμό των κυπριακών κοινοτήτων
1967 – 21 Απριλίου	Στρατιωτική χούντα καταλαμβάνει την εξουσία στην Ελλάδα
1967 – 15 Νοεμβρίου	Ξεσπούν διακοινοτικές συγκρούσεις στην Κύπρο, και η Τουρκία προετοιμάζεται για να εισβάλει στο νησί· η κρίση εκτονώνεται μετά από μεσολάβηση των Ηνωμένων Πολιτειών
1968 – 2 Ιουνίου	Έναρξη, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, συνομιλιών ανάμεσα στην ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα
1974 – 15 Ιουλίου	Πραξικόπημα κατά της κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας οργανωμένο από τη στρατιωτική χούντα της Ελλάδας· ο πρόεδρος Μακάριος επιβιώνει από την επίθεση κατά του Προεδρικού Μεγάρου και διαφεύγει ασφαλής
1974 – 20 Ιουλίου	Η Τουρκία πραγματοποιεί την πρώτη φάση της εισβολής στην Κύπρο με μεγάλες ναυτικές και αεροπορικές στρατιωτικές δυνάμεις
1974 – 20 Ιουλίου	Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εγκρίνει το ψήφισμα 353 που «απαιτεί τον άμεσο τερματισμό της ξένης στρατιωτικής επέμβασης στην Κυπριακή Δημοκρατία»
1974 – 23 Ιουλίου	Το καθεστώς των πραξικοπηματιών καταρρέει και επανέρχεται η συνταγματική τάξη στην Κύπρο
1974 – 14 Αυγούστου	Η Τουρκία πραγματοποιεί τη δεύτερη φάση της στρατιωτικής εισβολής στη Κύπρο και καταλαμβάνει το 36,2 τοις εκατό του εδάφους της χώρας

Χ Ρ Ο Ν Ο Λ Ο Γ Ι Ο

1974 – 1 Νοεμβρίου	Το ομόφωνο Ψήφισμα 3212 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (με την ψήφο και της Τουρκίας) ζητά αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο, σεβασμό της ανεξαρτησίας, κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, παύση της επέμβασης στις εσωτερικές της υποθέσεις και επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους υπό συνθήκες ασφάλειας
1977 – 12 Φεβρουαρίου	Συμφωνία τεσσάρων σημείων για διευθέτηση του Κυπριακού που επιτεύχθηκε μεταξύ του Προέδρου Μακάριου και του Τουρκοκύπριου ηγέτη Ραούφ Ντενκτάς
1977 – 3 Αυγούστου	Θάνατος του Προέδρου Μακάριου, τον οποίο διαδέχεται ο Σπύρος Κυπριανού
1979 – 19 Μαΐου	Συμφωνία δέκα σημείων για διευθέτηση του Κυπριακού που επιτεύχθηκε μεταξύ του Προέδρου Κυπριανού και του Τουρκοκύπριου ηγέτη Ντενκτάς
1983 – 15 Νοεμβρίου	«Μονομερής Ανακήρυξη Ανεξαρτησίας» από την τουρκοκυπριακή ηγεσία, για να ιδρύσει την ούτω καλούμενη «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» σε περιοχές της Δημοκρατίας που βρίσκονται υπό τουρκική στρατιωτική κατοχή
1983 – 18 Νοεμβρίου	Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ καταδικάζει τη «Μονομερή Ανακήρυξη Ανεξαρτησίας», την χαρακτηρίζει «νομικά άκυρη», ζητά την απόσυρσή της και κάνει έκκληση σε όλα τα κράτη να μην την αναγνωρίσουν και να σεβαστούν την κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας (Ψήφισμα 541/83)
1990 – 4 Ιουλίου	Η Κυπριακή Δημοκρατία υποβάλλει αίτημα ένταξης της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)
1992 – 27 Απριλίου	Η έκθεση του Εισηγητή του Συμβουλίου της Ευρώπης Αλφόνς Κουκό για τη δημογραφική δομή των κυπριακών κοινοτήτων επιβεβαιώνει τον εκτεταμένο εποικισμό της κατεχόμενης περιοχής από παράνομους εποίκους από την Τουρκία
1996 – 18 Δεκεμβρίου	Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης –μετά από προσφυγή κατά της Τουρκίας που υποβλήθηκε από την Ελληνοκύπρια Τιτίνα Λοιζίδου για παραβίαση του δικαιώματος πρόσβασης στην περιουσία της στην κατεχόμενη από την Τουρκία πόλη της Κερύνειας– κρίνει ότι η Τουρκία είναι υπόλογη για την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο κατεχόμενο από αυτήν τμήμα της Κύπρου
1998 – 31 Μαρτίου	Έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων μεταξύ Κύπρου και ΕΕ
1999 – 11 Δεκεμβρίου	Στα συμπεράσματα της Προεδρίας του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Ελσίνκι τονίζεται ότι η εκ των προτέρων λύση του κυπριακού προβλήματος δεν αποτελεί προϋπόθεση για την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ
2001 – 10 Μαΐου	Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης βρίσκει την Τουρκία ένοχη για σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις περιοχές της Δημοκρατίας που κατέχει από το 1974
2002 – 11 Νοεμβρίου	Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν υποβάλλει σχέδιο συνολικής διευθέτησης του κυπριακού προβλήματος
2002 – 13 Δεκεμβρίου	Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει στην Κοπεγχάγη να δεχθεί την Κύπρο ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 1η Μαΐου 2004
2003 – 16 Απριλίου	Η Κυπριακή Δημοκρατία υπογράφει στην Αθήνα τη Συνθήκη Προσχώρησης στην ΕΕ
2003 – 23 Απριλίου	Το τουρκικό κατοχικό καθεστώς ανακοινώνει τη μερική άρση των περιορισμών που επέβαλε από το 1974 στη μετακίνηση προσώπων διαμέσου της γραμμής κατάπαυσης του πυρός
2004 – 24 Απριλίου	Η ελληνοκυπριακή και η τουρκοκυπριακή κοινότητα ψηφίζουν για το Σχέδιο Ανάν 5: Το 75,83 τοις εκατό των Ελληνοκυπρίων ψηφίζει «όχι» στο σχέδιο, ενώ το 24,17 τοις εκατό ψηφίζει «ναι»· το 64,91 τοις εκατό των Τουρκοκυπρίων ψηφίζει υπέρ του σχεδίου, ενώ το 35,09 τοις εκατό εναντίον· το Σχέδιο Ανάν απορρίπτεται και καθίσταται άκυρο στο σύνολό του
2004 – 1 Μαΐου	Η Κυπριακή Δημοκρατία γίνεται επίσημα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης
2006 – 8 Ιουλίου	Ο πρόεδρος της Κύπρου και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης συμφωνούν σε μία δέσμη αρχών (Συμφωνία της 8ης Ιουλίου) που θα κατευθύνει την ειρηνευτική διαδικασία στην Κύπρο
2008 – 1 Ιανουαρίου	Η Κύπρος υιοθετεί το ευρώ ως επίσημο νόμισμα
2008 – 3 Σεπτεμβρίου	Ο πρόεδρος της Κύπρου και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης ξεκινούν απευθείας διαπραγματεύσεις για το κυπριακό πρόβλημα
2010 – 1 Οκτωβρίου	Η Κυπριακή Δημοκρατία γιορτάζει την πεντηκοστή επέτειο της ανεξαρτησίας της.

Γ.Τ.Π. 388/2011 – 5.000

ISBN 978-9963-50-067-3

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Κυπριακή Δημοκρατία

www.moi.gov.cy/pio

Εκτύπωση: Theopress Ltd